

Ženski Svet

JANUAR

»Da bo list sodoben...« (Uredništvo) —
Pismo na fronto (K. Borova) — *Ariel*
(Karel Capek, prev. Meta Koren) — *Erika*,
Tomo in njegova mati (Milica S. Ostrovška)
— *Govor priv. doc. dr. Borisa Furlana* —
Ali moremo soglašati? (Angela Vodé) —
Naši zapiski iz borbe za žensko volilno pra-
vico (Nina Koréne-Novakova) — *Porod-*
nice, novorojenčki in babice (-nkn-) —
Razstava likovnih umetnic v Ljubljani (arh.
Duša Šantel-Kanoni) — *Javni dogodki do-*
ma in po svetu — *Obzornik*

1940 - LETO XVIII

Ker še vedno dobivamo pošto na stari naslov, javljamo vsem cenj. gg. naročnicam, da smo se preselili iz Tavčarjeve ulice na

Aleksandrovo cesto 16

I. nadstropje

Telefonska številka: 32-80

Darovi za tiskovni sklad

Za tiskovni sklad so darovale: ga. Gabrijela Markovič din 27'50; ga. Pavla M. Milanović din 8'—; po din 6'— gg.: Halka Kern, Ivanka Kovačič, Jelka Šalamun, Nežika Šegula; ga. Zinka Prelogar din 5'—; po din 4'— gg.: Pavla Cuderman, Ivanka Prek; po din 2'— gg.: Hermina Zaletel, Marija Kenig, Mary Lagoja, Almira Gruden, Julija Heinrichar, Angela Čertanc; po din 1'— gg.: Valerija Ivanc, Marijana Bohinc. Vsem cenj. gg. darovalkam iskrena hvala.

Naročnice v inozemstvu!

Prosimo, ne pošiljajte dinarjev v priporočenem, niti v denarnem pismu, ker se domača valuta iz inozemstva zapleni! Pošljite le tujo valuto ali ček.

Uprava.

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64'—*, polletna *din 33'—*, četrtletna *din 17'—*. Posamezna številka *din 6'—*. Sam list s prilogo «Naš dom» ali same priloge *din 40'—*, Za Italijo *Lit 24'—*, posamezna številka *Lit 2'50*; za ostalo inozemstvo *din 85'—*. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14.004. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Aleksandrova c. 16/I. Telefonska štev. 32-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani.

Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

ŽENSKI SVET

LJUBLJANA • JANUAR 1940 • LETO XVIII

„Da bo list sodoben ...“

Čas, v katerem živimo, je nedvomno eno najbolj razgibanih in tudi najbolj viharnih razdobij človeške zgodovine. Res je, da sta civilizacija in kultura dosegli višek v tej dobi, vendar je prav tako resnica, da je tudi moderno barbarstvo doseglo višek. To nam dokazuje današnje vojskovanje, ki ne pozna fronte in zaledja, ki ne priznava svetosti materinstva, niti pravice otroka, saj sta oba izpostavljena poginu in smrti prav kakor vojak v ognjeni črti. Isto brutalnost kakor v mednarodnem in javnem življenju čutimo tudi v zasebnem sožitju, kjer osebno obračunavanje prav tako ne pozna nobenih meja. Vse današnje nehanje je usmerjeno samo k enemu smotru: uničenje nasprotnika za vsako ceno.

In vendar si človeštvo še nikoli ni tako želelo plemenitega sožitja med poedinci in med narodi kakor danes. Nikoli še ni prihajalo hrepenenje po miru iz globljih globin človeške duše kakor pri današnjem izmučenem človeku. Nikoli ni bil klic po pravici tako glasen kakor danes. Gotovo je, da se bo to hrepenenje človeštva po resnici in pravici, po miru in resničnem napredku izpolnilo. Toda, kako dolga bo še pot do tega smotra?

Nihče se danes ne more povsem izogniti trpljenju in nemiru, ki je zajel svet. Zato pa dogodki, celo osebni, zlasti pa še javni, močneje odmevajo v vsakem poedincu kot kdaj koli doslej. In bolj kot kdaj doslej išče človek opore, nasveta, tople besede, sorodne misli, vzpodbude, opogumljenja ...

To občuti vsak, kdor javno dela, pa naj bo njegov delokrog širši ali bolj neznaten. Tako skupnost s širšim krogom ljudi, predvsem žen, pa ima zlasti ženski list, ki mu ta naloga že po njegovem poslanstvu v prvi vrsti pripada. A v časih, kot so današnji, postaja ta vez še pristrčnejša: človek je še bolj potreben tople besede, izmenjave misli, bodrilnega nasveta, polnega vse razumevajočega sočutja. To pričajo premnoga pisma, s katerimi se z zaupanjem obračajo naročnice na uredništvo.

Misli, vprašanja, prošnje, nasveti, očitki, ... ki zvane iz teh pisem, so najrazličnejši. Premnogi nas dvigajo, nam vlivajo poguma pri našem

prizadevanju; nekateri nas nardajajo z novimi mislimi in nam dajejo novih pobud za naše nadaljnje delo; a spričo treljih se moramo boriti z malodušjem in pobitostjo. V sako teh pisem pa nas obogati za novo izkušnjo, zato smo veseli vsakega stika z naročnicami in bralkami.

Misli in nasvete, ki smo jih prejele od naših naročnic, bomo upostevale kot temelj za naš program v letošnjem letu. Res, da vsem spričo različnosti mnenj ne bo mogoče slediti, zlasti če hočemo ustvariti vsaj toliko skladno celoto, kolikor nam dopuščajo razne okoliščine.

Ceprav se marsikaka naročnica odvrne od nas, češ, da se preveč bavljajo z javnimi vprašanji, vendar povéčini slede času in izražajo željo, da bi bil list v resnici sodoben. Prisrčno nas je razveselila pisno preproste kmečke naročnice, ki je pisala, da jo najbolj zanimajo »javni dogodki«, ki jih vsak mesec objavljamo, zlasti pa tisti članki, ki so borbeni. Nasprotno pa nas je osupnila odgovor učiteljice z utemeljitvijo, da lista več ne rabi, ker se več ne peča z gospodinjstvom! Različnost pojmovanja, kakor ga daje življenjska in solska izobrazba! Seveda take pojave posploševati nimamo nobenega vzroka.

Na željo mnogih naročnic bomo namesto vodoruka zopet prikazovali »Obraze in duše« z liki žen, ki nam po svojem življenju in delu nudijo svetel vzgled. Prav tako bodo avtorice teh življenjepisov raziskale vse vplive in vobče dobo, ki je izoblikovala prikazano osebnost. Poiskale jih bomo med živimi in mrtvimi, med domačimi in tujimi. Če je bila važna in kakor koli pomembna zlasti za razvoj ženskih vprašanj, kakaj moška osebnost, bomo tudi njo predstavile v našem listu.

Tudi boljših leposlovnih spisov si žele naše citateljice. To željo deli iskreno z njimi tudi uredništvo, ki si bo vse prizadevalo, da pridobi čim več sotrudnic, ki bodo sodelovale z leposlovnimi spisi.

Pa pesmi! »Te so kakor cvetje na trati!« pravi ena naših bralk — čeprav niso vse njenega mnenja. Toda brez lepe, tople pesmi si ženskaga lista ne moremo misliti.

Posebno pa si bomo po željah naših naročnic prizadevale, da bodo sestanki o vseh problemih, bodisi socialnih, vzgojnih ali ženskih, sodobni, da bodo dajali odgovore na mnoga vprašanja, ki jih stavlja današnje razburkano življenje na vsakogar — na ženo prav tako kakor na moža.

Zelete bi, da bi bil list Vaš resnični prijatelj na današnji težki poti bodočnosti.

Uredništvo

Pismo na fronto

K. Borova

I

Moj dragi, saj veš,
da nikoli več
ne bodo se srečala nama roke,
Moj dragi, saj veš,
da nikoli več
ne bova čutila ob srcu sree.
Pozdravljam te v noč
za tiho slovo,
poljubljam ti udano
oči in lase
in božam gorko te
z drhtečo dlanjo.
Saj videla tukrat ne bom
tvojih steklenih, razprtih oči
in gazila ne bom človeške krvi,
ki bo zalila žepno zemljo
od severa in od zapada —
Moj dragi, saj veš,
da sem trhnel list
in da si bil ti moje zvesto drevo,
saj veš,
da je mnogim, premnogim ženam tako
kot meni nocoj.

Joj, če bi mogle naše želje
kot blazne, vsemogočne roke
do dna razorati krvavo zemljo
v novo neskončno pomlad.
Moj dragi, saj veš,
da nikoli več
ne bodo se srečale nama roke.
Pa nisva samu,
milijone nas je, ki strastno vemo,
da iz vroče vase krvi,
iz naših samotnih dekliških noči
bo mimo smrti nekdo
novo življenje vzkliko
in tiho človeško srečo
otrokam miričku rodilo.

II

Pa je nocoj Silvestrov večer
in vsi smo zbrani,
ki nas poznaš.
Tvoja misel je med nami
in jaz čutim tvojo roko na rami
in oprasujem.
Čemu, čemu bo to leto nocoj
krhke korenine v čas zarilo.

da se bo razraslo v krvavo drevo,
 in kdo bo užival njegov smrtni sad,
 ki nam ga bo rodilo?
 Tvoja roka na moji rami drhti
 in moje lice jo usmiljeno boža.
 O, kje si, kje si ti, ki me imaš rad.
 Nekam k sroci zemlje vkopan
 tam čakaš poljuba smrtnih ran.
 Vsi molčimo tvoje ime,
 vsi, ki smo zbrani,
 ker je nocoj Silvestrov večer
 in vemo, da se voda v kotliču zastoj parī,
 ker vanjo nihče vlił svinec ne bo,
 (joj, lahko se sesede vroč v kaplje krvi)
 saj svinec bo pisal usodo v gorke kri
 in v živo meso
 in bo vaša in naša srca moril.
 Tvoje roke na mojih ramah drhte nocoj
 kot za zadnje slovo.
 O, kje si ti?
 In mi vsi, ki smo zbrani,
 smo ti razglednico pisali,
 naj to leto srečno ti bo.

Ariel

Karel Čapek / Prevela: Meta Koren

Pripoveduje gospa Jitka Hudcová

(Odlomek iz poslednjega Čapkovega dela: »Življenje in delo skladatelja Foltynia«)

Z gospodom Bedo Foltynom sem se seznanila, ko je bil v sedmi gimnaziji. V malem mestecu je že tako: nas dekličke je zanimal že prej, čeprav le na daljavo. Pravile smo mu »lepi srednješolec« in pripovedovale smo si o njem, da prezira ženske in še marsikaj, kar je seve bilo povod več za našo zvedavost. Imel je prekrasne valovite lase, jasno modre, velike oči in sloko, precej šibko postavu. Hodil je kakor zasnanjan, z očmi uprtimi v daljavo, s klobukom v roki, z njegovo svetlo grivo pa se je igral veter. Nam licejkam je strašno ugajal: tako in ne drugače smo si predstavljale pesnika. V tistih mladih letih in v tistem času je to že bilo nekaj. Danes vidim pri svoji hčerki, da imajo današnja dekleta čisto druge, manj neumne in sentimentalne ideale. Morda je v tem napredek, ampak mislim, da tega ne razumem.

Spoznala sva se pri plesnih vajah. Bila sem prva plesalka, po katero je prišel gospod Foltyn. Se danes ga vidim, kako se je pred mano v zadregi globoko priklonil in zamrmral svoje ime. Mislim, da sem bila prav tako v zadregi kakor on, upam pa, da se mi to ni preveč poznalo. Reči hočem, da nikoli ni bil dober plesalec. Že takoj po prvih korakih je namrščil čelo in mrmral, da sovraži ples, da ne prenese tega freskanja po klavirju, in takoj: »Gospodična, imate radi glasbo?« V tistih časih sem se brezupno borila z Fibich-Malatovljevo klavirsko šolo in godbo iz vsega srca sovražila; toda brez oklevanja sem izjavila, da izmed vsega na svetu najbolj obožujem godbo. Danes se čudim, zakaj neki se mladi ljudje tako radi lažejo. »Potemtakem se bova dobro razumela,« je od navdušenja zažarel gospod Foltyn in mi stopil na nogo. V tem trenutku mi je bil strašno neljub, morda zato, ker sem se

zavedla, da lažem. Njegov nos se mi je zazdel precej dolg, njegova barada pa precej majhna, njegove roke predolge — ne vem pravzaprav kaj še vse. S to silno nevšečnostjo se je pričela moja prva ljubezen. Pred tem sem bila sicer že dvakrat na smrt zaljubljena, toda tistega ne štejem. Prva ljubezen pravzaprav ni le zaljubljenost, marveč je tudi zavest, da imaš svojega fanta.

Spremljal me je s plesnih vaj in včasih na sprehodihi. Ti so bili tem-pomembnejši, ker sem se morala doma lagati, da grem ven z neko Manjo ali Eliško. Danes je drugače; kadar vprašam svojo hčer, mi mirno pove, da gre s fantom. Strašno mi je ugajal, ko je takole pozibavaje se hodil resno poleg mene in govoril z mrmrajočim glasom. Pred dekleti sem se postavljala, češ, da imam »prelepega sedmošolca«. Z Manjo je sicer hodil sedmošolec, toda ta ni imel dolgih las in sploh ni bil tako zanimiv. Seveda, Eliška se je nekoč pokazala s kadežom, toda bil je samo njen bratranec. Neizmerno sem bila ponosna, da imam umeinika za fanta. Priznal mi je, da je pesnik in da mu povzroča strašno duševno borbo vprašanje, da li naj se ves posveti godbi ali poeziji. »Nimate pojma, Jitka,« je rekel in vrgel lase nazaj, »kako brezupno težka mi je odločitev; kaj bi si izbrali vi?« Meni je bilo vseeno; v dnu duše sem videla v poeziji in godbi samo nekaj, česar se moramo me dekleta učiti, ker pač spada k vzgoji; morda pa mi je prav zato oboje tako zelo imponiralo. »Poglejte, Beda,« sem mu ugovarjala z veliko resnobo, kakršne je zmožen samo človek pri šestnajstih letih, »zakaj bi se morali nečemu odreči? Nekoč, na primer, bi lahko sami pisali in skladali opere... Kakor Rihard Wagner, ne?« (Nemalo sem bila tedaj ponosna na to, da vem to o Wagnerju.) Beda je od veselja zardel in me prvikrat v življenju vzel pod roko: morda je to storil le zato, ker sva bila daleč v dnevoredu, dlje kakor druge krat, in se čutila, kakor da bi bila izven sveta. »Jitka,« je mrmral ginjeno in navdušeno, »še nobena žena, kar živim, me ni razumela tako kakor vi.« Potem je prišlo nekako samoobsebi, da me je prijel za roke in skušal poljubiti; toda v tem razburjenju sem začutila poljub nekje na nosu. Ali to ni važno; bila sem vsa iz sebe, da razumem takega duha, kakršen je Beda; in tudi zato, ker sem opravila s prvim poljubom. Pri tem me je nagloma obšel občutek zrelosti ali znižane, ne vem, kako naj bi to imenovala. Potem sem se spomnila, da je rekel, da ga še nobena žena došlej ni tako razumela. Pričela sem igrati ljubosumnost, katere prav za prav nisem čutila; iztrgala sem mu roke in trdovratno hodila po drugi strani dnevoreda ter molčala; kar naj bi se zdelo zagonežno.

Beda je bil osupel in kar nesrečen. »Jitka,« je prosil s trepetajočim glasom, »kaj vam je?« Gledala sem nepremično predse; upala sem, da se zdim v polmraku tragično blede. »Beda,« sem rekla tiše, »torej vas je že druga ženska ljubila?« Komaj pa sem izgovorila, bi se bila že najraje pogreznila od sramote; kar zgrozila sem se, tako so mi gorela lica. Moj Bog, le kako sem mogla tako neumno blekniti! Saj je izzvenelo kakor priznanje ljubezni, katero sem — si — odločno — hotela — rezervirati za takrat, ko me bo on prosil zanjo! In prvikrat v življenju sem se smatrala ženo; bog ve, kako globoko sem občutila to kot nekaj strašnega in skorajda opojnega.

Beda najbrže ni opazil moje zadrege; pobesil je glavo in si roko zagrebel v lase. »Da,« je rekel mračno, »ljubila.«

»Kako se je imenovala?«

»— Simonka,« je obotavljaje se zamrmral.

Le kako se more nekdo imenovati Simonka, sem si mislila; prav za prav pa je lepo ime, lepše kakor Jitka. »Ste jo neizmerno... ljubili?«

»Rečite temu raje: strast,« je rekel in zamahnil z roko. »Jitka, vi ste še otrok... vi ne morete razumeti tega...«

»Nisem otrok,« sem užaljeno ugovarjala in skušala biti bolj ljubosumna na nekaj, čemur se pravi strast. Mislim pa, da se mi to ni posrečilo; čeprav sem poskušala mrščiti čelo.

»Mi morete to oprostiti?«, je ponižno mrmral Beda.

Brez besede sem mu stisnila roko. Ti norček, vidiš, saj je tako čudovito, da si že tako zrel! Če bi to dekleta vedela — to bi gledala! Jitka, zares? Kakšna pa je bila tista Šimonka? Imela je dvajset let, bi jim rekla, in bila je lepa kakor — Madonna od Toricellija. Ne, Boticellija. Toricelli so neke vrste tulci. Nekakšna problematična bleda lepotica. Takrat so mnogo dajali na problematičnost, morbidnost in podobne stvari; današnja dekleta so drugačna — zdrava in prozaična kakor repa; toda meni kot materi je to skorajda ljubše.

Od tistega pomembnega večera se je pričela velika, neizmerna ljubezen; skupaj sva se sprehajala v drevoredu ob reki in, kakor pravijo, najini duši sta se stapljali, zlasti z rastočim mrakom. Potem sem pa morala brez diha teči, da sem bila pravočasno doma, in se lagati, kje sem se tako dolgo potikala — kar je bilo zelo vznemirljivo! V Bedo sem bila do ušes zaljubljena, toda čudno, bilo mi je neprijetno, kadar me je hotel prijeti za roko ali vzeti pod pazduho ali celo kradoma poljubiti. Zdelo se mi je, da ima hladne in precej velike roke, in bedasto in neumno se mi je zdelo, kadar so mu pričela goreti lica in se mu je od razburjenja tresla brada. O bog, kako sem trepetala od pritenega smeha — ne vem, morda pa je bilo to le nekaj kakor mučno in nervozno sočutje. Pri bogu, tedaj me je znova poljubil; kaj ima od tega! Šele veliko kasneje sem spoznala, kaj je v tem; toda takrat sem, kolikor se je le dalo, odvrčala obraz. Končno me je Beda nerodno z mrmrlim nosom dregnil nekam v uho; najraje bi si obrisala obraz, toda šele ko opravi! »Kako ste hladni,« je očitajoče zamrmral Beda; in jaz sem se doma tako strašno sramovala, da sem tako hladna — Šimonka gotovo ni bila taka; deloma pa sem to smatrala za svojo bog ve kakšno romantično in neobičajno lastnost, ki sem jo skušala kar najbolj zanimivo uveljaviti predvsem pred dekleti. Še dolgo potem sem verjela, da imam hladen in nedostopen značaj. Bog ve, zakaj si mladi ljudje toliko domišljujejo o svojih lastnostih — najbolj o takih, ki si jih le utvarjajo.

In vendar je bila velika ljubezen. Bila sem ponosna na to, da imam svojega fanta, da je za glavo višji od mene, da je umetnik in pesnik, da ima tako zelo lepe lase in da govori z mano tako resno in literarno. Bila sem srečna, kadar sem hodila ob njegovi strani in je govoril o godbi, o svojih načrtih in sam o sebi. Rad mi je zaupal to, čemur je pravil umetnikova usoda. Najbrže je zelo trpel radi okoliščin, ki so ga utesnjevale, in radi življenja v šoli, ki je, kakor je pravil, dušilo njegovo umetniško svobodo in ustvarjanje. To, sem si mislila, bom z njim globoko delila, vsaj v kolikor se tiče nerazumevajoče okolice in šole; meni bi bilo prav tako ljubše, če bi mogla skupno hoditi po cvetočih lokah, svobodna kakor ptica, in bi se nama ne bilo treba bati mamic in izpitov. »Tako zelo me razumete, Jitka,« je občudujoče vzdihnil Beda. O sebi sami mu nisem imela bog ve kaj povedati; zato niti črnila nisem, kadar se je takole razgovoril o svojih duševnih bojih in o stvariteljskih mukah. »Tako me inspirirate,« je včasih priznal in jaz sem bila neizmerno srečna. Drugič je nekam skrivnostno namigaval in pravil, da je, predno me je spoznal, živel strašno in zanikarno življenje. »Zelo strasten človek sem, Jitka,« je mrmral stiskaje pesti. »V vsakem umetniku sta nagon in čutnost zelo velika.« Takrat sem mislila, da je strast, kadar nekomu zagore ušesa in se tresejo roke. Drugič spet se mi je zdel Beda z ovčjimi kodri in s šapami, s katerimi ni vedel kaj bi, kakor Kerub. Ne vem, kje vse to takale žaba vzame, toda v moji ljubezni do njega je bilo nekaj materinskega: nekakšna potreba po tem, da ga tolažim in vzpodbujam in da ga občudujem, kako velik je, samo da bi mu s tem napravila veselje. Prijateljicam sem se pa bahala, kako je Beda resen in kako da je meni na ljubo opustil zanikrno življenje ter zaradi česa vsega blazno trpi — kaj vse si ne pravijo dekleta! Čitala sem jim tudi njegove pesmi, ki jih je posvetil meni. Eno sem šele pred nedavnim našla; pričenja se z besedami: »Vedno sam, vedno sam pod zamračenim nebom ...« Moj mož je trdil, da je nekaj v njej; toda hčerka se ji je smejala; rekla je, da je to

le nekakšno igrackanje z bolečino. In tako sem jo, mislim, zažgala; najbrž sem se sramovala, ker me je ta kritika nekje v srcu še zabolela.

Ena stvar je Bedo najbolj trapila: da mi ne more zaigrati na klavirju, bodisi kaj iz Chopina, katerega je oboževal, (jaz prav tako, kakor sem mu navdušeno za-trjevala), bodisi svojo lastno skladbo, o kateri mi je pripovedoval veliko toda neja-sno; imenoval jo je Ariel. Ko je o tem govoril, toliko, da si ni ruval las; da ga baje sploh neoudumem, dokler mi je neznana njegova godba, in kako bi ga inspiriralo, če bi mogel v moji prisotnosti brebirati tipke. Kar se mene tiče, me je bilo pred visoko godbo kar nekam strah, toda predstavljala sem si, kako pri tem Beda meče svojo zlato grivo nazaj, in to bi mi bilo dovolj. Zelo sva bila nesrečna, ker se to ni moglo zgoditi, ko mi ga je nekoč bilo resnično žal. »Beda,« sem rekla hlabro, »pa pridem nekoč k vam; saj naši me zaradi tega ne bodo ubili.« V zadregi je zardel in jeceljal, da to ni mogoče, da stanuje pri teti in kaj bi si teta mislila. Nato pa se je zopet vedno znova vračal k temu, da bi mi vsaj enkrat v življenju hotel dokazati, da je umetnik ...

Nekoč se je pripetilo, da so naši za nekaj dni odpotovali. Takoj sem izgotovila načrt ... »Beda,« sem rekla, »jutri popoldne pridete k meni in mi zaigrate Ariela. Naši so odpotovali.« Pričakovala sem, da bo zelo vesel; mesto tega pa je zardel in jeceljal, da tega ne sme storiti, kaj bi rekli ljudje, in podobno. Povem vam, danes je to enostavneje; pridem domov in s stola vstaja dolgin, tolikšen, da bo skoraj zbil prižgano luč s stropa. »To je Honza, mama,« pravi mirno moja hčerka, in jaz mu dam roko in niti ne vem, kako naj ga nagovorim. V teh dvajsetih letih se je veliko spremenilo.

»Ne,« pravim, »slišati hočem vašega Ariela.« Morala sem urediti še stvar s služkinjo; rekla sem ji, da pride popoldne neki gospod, glasbenik preizkusit naš klavir, če ni morda razglašen. Toda naša Anka je bila do tega povsem ravnodušna. Popoldne se mi je zdelo, da tega vendarle ne bi smela storiti. Poleg tega sem še zasačila Anko, ki se je oblačila v nedeljsko obleko.

»Anka, kam greste?«

»Ven,« in Anka pokaže pokvarjene zobe. »Kadar ni gospode, imam prosto, ne?«

Bila sem potrta, toda nič se ni dalo več predrugačiti. Prvikrat sem čutila, da sem sama doma, in obhajal me je nekaj občutek tesnobe in negotovosti; in čez hip bo prišel Beda. Jezila sem se sama nase, ker mi je srce tako tolklo, in postalo mi je tesno spričo mrtve tišine v praznem stanovanju. V to je plaho, skoraj prestrašeno zadonel zvonec. Morala sem iti odpirat. Na pragu je stal Beda kakor tat. »Oh, vi ste?« sem stisnila iz sebe — moralo bi zveneti čisto neprisiljeno, toda bilo je, kakor da bi mi zašla v grlo težka krogla; pri tem sem z grozo in jezo začutila, da žarim kakor mak. »Jaz sem,« je zašepetal Beda, bled in razburjen, kakor da bi vsak hip omedlel, in se po prstih, malo *preveč* po prstih tihotapil notri. Bil je tako razburjen, da sem hipoma zbrala vse sile in tako čisto dobro igrala mlado damo. »Izvolite, gospod Foltyn« in slične formalnosti, ne vem, kje sem vse to vzela, morda je to ženski že prirojeno. »Tako se veselim Ariela!«

»Jitka,« je zašepetal Beda, »vi ste ... čisto sami doma?«

»Da,« sem rekla, kakor odrasla in kakor samoobsebi umevno. »In zdaj, Beda, zaigrajte, zato ste prišli.«

Končno sem ga spravila na stolček pri klavirju. Z obema si je šel skozi lase, nato udaril s prsti nekaj tipk in končal. »Ariel«, je začel obotavljaje — veste, to sem jaz sam. To je očičeno, okopano notranje življenje. Veste, od takrat, ko sem spoznal vas ... se čutim mnogo boljšega ... »Pri tem so njegovi prsti udarili nekaj akordov. »Ne smete se jeziti, Jitka, toda tega še nisem dogotovil. Samo allegro — in rondo.«

»Potemtakem morda allegro.«

Udaril je po tipkah, od najnižjih tonov navzgor in potem po eni sami tipki do zadnjega najvišjega tona. »Ta ni uglasena,« je rekel mračno, »in tako zelo jo potrebujem! Veste, za oni motiv, kjer se Ariel zmagoslavno smeje ... Veste kaj, zaigram vam Chopinov Nocturno.«

»In Ariela ne?«

»Danes ne, Jitka. Danes ... ne morem.« Obe roki si je obupno zariil v lase. »Precej blizu ste mi. Samo na vas mislim. Prosim vas, zakaj me mučite?«

Videla sem, kako mu je rdel vrat: Za boga, sem pomislila, zdaj me bo znova hotel poljubiti! »Beda,« sem komaj spravila iz sebe, »toraj zaigrajte nekaj! - Zaigrajte, kar hočete!«

Vstal je od klavirja in se tresel kakor list. »Jitka,« je zasepetal in iztegnil proti meni svoji hladni, vlažni roki. »Jitka, saj me imate, radi!«

Od razburjenja se mu je tresla brada in na licih sta se mu pojavili rdeči lisi. Bog ve, da sem bila zaljubljena vanj; toda v tem trenutku se mi je zdel grd in ubog — če bi napravil le še korak, bi ga gotovo s pestjo udarila v obraz.

Najbrže je to bral na mojem obrazu; sama sem čutila okoli ust nekaj trdega in napetega. Osupnil je in tako zardel, da mi ga je postalo žal; napetost v meni je popustila in storila bi kar koli, sajno da bi ne bil tako zelo užaljen. Beda pa je nekajkrat z naporom požrl slino, potegnil vase zrak in me sovražno pogledal. »Ni sem vedel, da ste taka meščanka,« je rekel in se obrnil k oknu. V meni je kipel. Ne vem, če zmorem danes povedati natančno, kako mi je bilo; strašno sem bila jezna — nase in nanj, in bila sem na tem, da brezupno zajokam. Samo jokati ne, sem si mislila, samo ne jokati!

»Pojdite, Beda,« sem stisnila iz sebe. »Pojdite! Pojdite!«

Okrenil se je k meni; njegove oči so bile solzne, brada se mu je tresla in težko je požiral. Strašno mi je bilo ob misli, da bi me morda poizkusil poljubiti. »Tak, pojdite vendar,« sem kritični solzlih oči; in ko so se za njim oprezno, morda preveč oprezno zaprla vrata, sem glasno zajokala. Zaradi ponižanja, iz togote ... in morda tudi sočutja.

Potem sem mu hotela napisati dolgo pismo — ne vem več, kaj vse sem mu hotela pisati; menda sem mu očitala njegovo obnašanje in mu obenem odpuščala, — skratka ženska diplomacija; presenetljivo je, kako hitro takšno dekletce dozori. Toda predno sem pismo odposlala, me je srečal na ulici. Šla sem z Manjo in nalašč sem ji smehljaje pripovedovala neke neumnosti, da bi si ne mislil, da mi je težko; toda od strahu in ljubezni sem čutila, kako mi je bilo srce prav v grlu. Beda je pozibavaje še, šel ponosno in užaljeno mimo; ne da bi me pogledal.

Manja je obstala z izbuljenimi očmi. »Jitka, vidva ne govorita več?«

Prvikrat v življenju si nisem znala izmisliti ničesar; s čemer bi se lahko postavljala pred tovarišico. »Ker je zopri,« sem odgovorila trdo. »Zopri mi je!« V naglici sem izpregovorila in bilo je res. Manja je pravila potem dekletom, da sem bila pri tem bleda kakor smrt. No, ne vem, toda med nama je bilo končano. Samo še enkrat sem jokala, ko sem zvedela, da je s prezirom rekel Eli: »Jitka? Takale meščanka!«

Zdi se mi, da sem povedala več o sebi kakor pa o gospodu Foltynu. Ampak, saj menda ne gre drugače; takrat sem bila mlada in mladi ljudje so zavzeti mnogo bolj sami s seboj kakor s čemer koli drugim; drugi ljudje so jim le bolj primeri, na katerih se osveščajo svojega lastnega življenja. Zato mladi ljudje niso preizbirčni v iskanju svojih stikov, vse je bolj stvar slučaja in priljubljenosti kakor pa izbire. Danes si mislim, da nisem bila tip, ki bi ustrežal Foltynu; on je bil resnično umetnik, po svoji dobri in slabi plati nevskadnja in pesniška natura; bil je nežnejši, globlji in občutljivejši kakor jaz, čisto preprosto in vsakdanje dekle. Najbrže je imel prav, češ, da sem meščanka; danes me to ne vznemirja in smejeti se moram, ker me je

to takrat bolelo. Vsak mlad človek si o sebi bog ve kaj vse domišlja. Morda me je pri njem odbijalo tudi to, kakor bi rekla moja hčerka, da je bil takó »grozno erotičen«, kar pa je bilo del njegove eksaltirane in umetniške nature. Toda kadar se spomnim, kako neroden in smešen je bil, kadar me je hotel morda samo poljubiti, si mislim, dekle, tale pa ni bil v tem ožiru prav nič bolj izkušen in zrel kakor ti; najbrž ti je hotel le imponirati s tem, da se je kazal kot bog ve kako velik zapeljivec in grešnik. Danes bi ti morda rekla, da šofira dirkalni avto ali pa da sodeluje pri kakšni tajni politični organizaciji. Pred dvajsetimi leti je bila v modi literatura in podobne stvari. Časi se menjavajo, toda mladina se mora vedno z nečem ponášati in bahati, čeprav vsaka generacija s čim drugim.

Erika, Tomo in njegova mati

Milica Š. Ostróvska

I.

Pod žgočim polstnim soncem ždi v plitvi dolini majhno, sivo mesto, ki ga komaj ločiš od sivorjavih kraških tal. V sredi je zvozlano iz tesnih vrst starih kamnitih hiš, na robovih pa se izgubljaó novejše in svetlejše med prašne vrtove, med rjavkaste travnike, na suha bledordečkasta polja, kjer že stoji tu pa tam slabo prepleskana kmečka hišica. Še dalje se položno dvigajo redki gozdiči, nato borne gmajne z brinjem in pritlikavimi borovci.

Nad enolično, sivkastorjavo pokrajino, ki ji le sonce daje življenja z odténki svetlobe in sence, kraljuje v razbeljenem zraku glad.

Negibno, nemo trpijo žene v revnih domovih. Le če od časa do časa udari v utrujeno tišino zamókel topovski strel, se drobno, skorajda samo v duši zdrznejo; morda prav zdaj — oče, brat, sin —

Otroci pa se brezskrbno igrajo. Komaj začne v predvečer sonce popuščati, že jih zamigoli po stezah in travnikih, kajti največ jih je iz hiš, ki se izgubljajo v polja. Pri studencu, ki zdaj sicer le v kapljah daje vodo, so dobra skrivališča, priljubljene kotički.

Nócoj se gredo spet enkrat razbojníke in zandárje; zdaj so se potuhnilí, zdaj spet zaženejo krik in vik. Med njimi je Erika, ljubka glavárjeva hči iz bele vile ob veliki cesti. V teku se vijeta svetlorjavi kiti, ena se ji pravkar razpleta, kakor metu lji frfotajo rokavci belega predpasnika, nežna lica ji rdiijo. Za njo se podi Tomo, tisti Tomo iz prithčne hišice nedaleč od vile. Privezal je bil kožo trdnéje k mlademu, žlahtnemu kostanju, jo potrepljal po hrbtu, kakor bi jo prosil, naj mu ne dela sitnosti, in odhitel med otroke. Zdaj lovi Eriko, vedno najrajši lovi prav njo. Njegove sive oči vriskajo, svetlopegasti obraz se ves smeje, ličnice se zdijo še širše. Nekoliko se Erika huduje, bežala pa le ne bo od njega, kito si mora spet splesti. Tomo jo še zmeróm drži, gleda v njene spuščene veke in čaka na pogled njenih otroško nevednih rjavih oči.

»Tomoóó, — Tomoóó!« — kliče rezek, jezen glas. V fantovih očeh zamre blesk, za trenutek se ždi, kakor bi se le ne hotel ločiti od lepe ujetnice, nato pa ne nadoma zdirja h kozi, jo odveže in že hiti domov za materinim klicem: saj dobro ve, kaj ga čaka: kakor vsak večer pač, zalivati mora vrt.

Sključi se pod težkima škropilnicama, ju odloži, si oddahne, nato zaliva, zaliva. A od studenca v bližnji globeli odmevajo zmagoslavni kriki in smeh. Ob mraku se v otroški krik zamešajo klici mater, ki vabijo k večerji. Nato se glasovi oddaljujejo, zamirajo. Ko odhiti naposled tudi Tomo utrujen k večerji, sedijo že žene pred hišami in na dvoriščih in kramljajo. Tudi njegova mati je z njimi. V temni kuhinji se dotiplje do sklede z večerjo — trije nezabeljeni krompirji so v njej. Nato sede

na nizki kamen pod oknom in prisluškuje utrujenim, bridkim pogovorom. Od časa do časa jih spremlja nizko, zamolklo grmenje — tam daleč na fronti je top spet izbruhnil svoj jekleni drob. Z ostro večerno sapo z gmajne prihaja grmenje zdaj močnejše, zdaj samo zadržano kot težak vzdih. Toma zazebe, kakor bi vel v hladni sapi dih smrti, ki pravijo, da kosi tam na daljni fronti. Iz noči, iz strahu, iz zla vstajajo nejasne predstave, ki tesnijo nedoraslo dušo. In ni več brezskrben otrok ob takih večerih. Le strah je še otroški. Bliže se stisne na tla h klopi z ženami in naposled zaspi, da ga mora mati buditi, ko odhajajo v hiše.

Ko nekoč o mraku Tomo spet zaliva grede pri hiši in je že potihnil krik od studenca, se izza kupa kamenja na vrtu počasi pojavi glavarjeva Erika. Obotavljaje se. Gleda v Tomovo škropilnico, ki iz nje teko zadnji, nerazkropljeni curki. On pa ne vidi, da je voda pošla. Lačno se je bil zazrl v kos belega kruha, ki ga Erika drži v rokah, in počasi, skoraj ponevedoma nosi k ustom. Tedaj izteče zadnja kaplja vode in Erika se začudena ozre v Toma, sreča njegov spremenjeni obraz: živalsko poželjive oči, polodprta usta, napete mišice — in roka s kruhom ji vztrepete. Ne razume prav Erika, samo zasluti. In z boleznim izrazom mehkih oči stegne roko s kruhom. Fant zagradi, stlači v usta, pogoltne v trenutku ves kos. Nato pooleđa zbegano Eriko, močno zardi, seže po škropilnici in zbeži. Že se spet vrača, se ključi pod težo, se opoteka po ozki gazi med gredami. Erike, ki še vedno stoji ob kupu kamenja, ne pogleda več.

Ona ne razume prav, samo sluti. Tiho se vrača domov, premišljuje. Nenadoma se prikaže pred njenimi očmi kos črnega, svinčeno težkega kruha. Tomo ga je zadnjič jedel s takim veseljem, češ, danes pa imamo le kruh, čeprav je bilo slišati, kako je škripal pod zobmi in je od časa do časa izpljunil drobce slame. Da, da, zdaj Erika ve. — In pod večer hodi odslej večkrat k Tomu. Skrivaj izvleče izpod predpasnika dober grizljaj. Daje. Njena kretnja pa je tako tovariška in samo ob sebi umevna, njene oči se tako veselijo ob njegovem zdravem mlaskanju, da Tomo nič več ne zardeva. Čemu bi se sramoval? Glavarjevi imajo vsega dovolj, ne bo se jim poznalo, ne. Erika pa je od nekdanj njegova prijateljica in kolikokrat ji je že bil v pomoč, zakaj bi tudi ona ne storila nekaj zanj? — — —

Nekega popoldneva se otroci umaknejo pred poletno soparo v hlevce ob hiši in si v slami uredijo »stanovanja«. Fantov je premalo, kdo bo punčkam za očeta? In se domislijo Toma.

Pa res, kje je Tomo? Erika gre ponj. Toda ključ na njihovih durih je obrnjen, vse tiho, le vroči puh sonca občutiš. Iskati mora drugod. Za vrto na njivi ga zagleda, kako vihti težko motiko ves rdeč in moker od potu. »Tomo!« Tedaj se izza koruze zravna čokata postava njegove matere, ki je prej ni opazila. Njegova stroga mati! Dekletcu je nerodno, gleda, da se čimprej izgubi. Tomo si ne upa dvigniti glave, dela dalje, le od strani vrže za njo trpeč pogled. Saj mu je komaj deset let!

Šele zvečer se srečata. »Ali ni zelo hudo, tako kopati v vročini?« »Je, seveda je,« odgovarja Tomo in se samozavestno smehlja. Pa je smehljaj vendarle skremžen in z rameni skomigne, ko reče: »Moram, ko pa sta oče in veliki brat na fronti!«

Erika občudujoče pogleda prijatelja, ki že nadomešča odrasle.

Vlačijo se meseci, ko so ure od obeda do obeda lačnim želodcem neskončnost. Samo v igri pozabljajo otroci na glad. Toda Toma začenjajo dražiti fantje, da se preveč briga za »babe«, zato se mora kakor prej izmuzniti z zvijačo od dela na vrtu ali v hiši in še paziti, da ga ne zagledajo fantje, ko išče Erikinu družbo. Včasih preži od daleč in se približa le, če Erika rabi vej za steno »sobe« in jih ne more odlomiti, ali če je kaj izgubila v travi in ne more najti, ali če se zgodi kaj podobnega. Nenadoma je pri njej, da se dekletce kar ustraši.

Najlaže pa se shajata, kadar mora Tomo kje zunaj paziti na kozo. In znašla sta prostorček, kjer so zadovoljni vsi trije: Erika, Tomo in koza. To je njivica in travnik nekoliko nižje od globeli. Gosta živa meja jo loči od ceste. Povsod drugod

je borna poletna trava od vročine suha in vela, le za mejo stare samotarke je dokaj sveža. Menda se kak curek s studenca odteka sem.

Komaj Tomo od daleč zagleda dolgo, sključeno starko, kako zapira lesa, že pomigne Eriki. Nato jo opazujeta, kako odhaja s svojimi štorkljajočimi koraki, z motiko na rami, a za seboj vleče čudno majhen, skoraj otroški štirikolesen voziček. Urno zlezeta skozi skrivno odprtino v živi meji, še koza se rada potruži na mali, sočni pašnik. Potem sedeta v hladno senco slive in nemoteno kramljata. Le od časa do časa mora Tomo nategniti vrh, da bi se koza preveč ne oddaljila.

Mirno sedita in govorita le šepetaje. Skrivnostno lepo in tesnobno jima je pri srcu. Saj se utegne zgoditi, da se starka povrne, kaj če zamahne trda in čudaška, kakršna je, kar z motiko po njiju!

Toda o tem ne govorita. Rajši o šoli, o sošolcih in sošolkah, o govoricah odraslih. Erika gleda navadno v travo in trga z mehкими prstki bilko za bilko. Ne more prenesti Tomovih sivih oči, ki sredi žarkov svetlih trepalnic vztrajno silijo v njene. Le od časa do časa se zaupno ozre vanj, v njegov dobrodušni obraz s svetlimi pegami, v njegova smehljajoča se široka usta z drobnimi zobmi.

Tako ga nekoč vpraša, kaj pomenijo sveže, s kredo napisane besede na zidu blizu šole; zraven sta imeni sošolca in sošolke. Erika sicer ve, da se imajo fantje in dekleta radi, toda tisto? Nekaj tujega, nelepega zažari v njegovih očeh, lica temno zardijo; v spolzki smehljaj se naglo prikrade težka zadrega in oči se mu povesijo. Nato spregovori s spremenjenim, hripavim glasom: »Kaj ti bom pravil, ni zate. Grdo je.«

Tedaj zardi tudi Erika, dasi ne ve prav, kaj je zagrešila, in obotavlja se začne drug pogovor.

Ko pa je sama, se trapi z novimi pojmi in novimi slutnjami. Sklene povprašati drugič rajši dekleta, da ne zgreši pred Tomom novih nerodnosti.

Naposled se ulije prvi jesenski dež. Sivkastorjava pokrajina se pogrezne v še temnejšo puščobo. Edino mršavi travniki poslednjič rahlo zazelene. Ko odnehajo pusti dnevi, se nestrpni otroci spet usipljejo na cesto, spet v globel, čeprav zdaj studenec glasno šumlja in se stopinje pogrezajo globoko v mokro prst. Spet se igrajo razbojnik in žandarje, spet se Tomo podi za lepo glavarjevo hčerko. Nekega dne sta že daleč od ostalih, ko jo ujame. Naglo seže z vročimi rokami krog njenega pasu, jo stisne k sebi in sikne zasoplo: »Ti, samo ti boš moja žena!« Nato jo prav tako naglo spusti in zbeži.

Erika stoji z zaprtimi očmi, začudena in preplašena ponavlja njegove besede in ne more verjeti. Kaj takega ni pričakovala. Žena! — še nikoli ni mislila na to. Dolge tedne se ga nato izogiblje. V igri pa se le najdeta, toda tistega zaupanja ni več. Tomo pa, kakor da ni nikoli ničesar dejal — in tako postaneta sčasoma spet dobra tovariša.

Med tem je jela pozna jesen grabiti z revne pokrajine zadnji okras — listje z redkih dreves. Topovi so od časa do časa še vedno grmeli, glad je kljub darovom jeseni kraljeval nespremenjen naprej. Nikoli ne dajejo dovolj kruha trpka kraška tla: od drugod pa zdaj ni pomoči, vse le za vojaštvo.

Po zapuščenih ulicah, ki jih že dolgo niso oživljala ne vozila ne veseli sprehalci, je nemoteno šarila burja. Tiste dni je jel trgati leni, jalovi čas vse gosteje mrtvaški zvon.

Umirajo mladi, krepki. Stisne jih kratka, brezpomembna bolezen, nobene odpornosti ni v njih. Žene stoje ob posteljah praznih rok, nobenih krepčil ni za bolnike. Drobní otroci gledajo v preplašene obraze odraslih in senca lega na njihove igre.

Bolezen divja že dolge tedne. Nekoč se vrača Erika s sošolkami proti domu. Ena od njih nenadoma obstane, ostali z njo. Poslušajo: nekje daleč valovi zamolklo bučanje. Tak nenaden hrup sredi mesta! Kakor besneča voda, ki se zaganja v kam-

nite stene, za hip pojenja, a se znova zažene še huje. Bučanje narašča, se bliža — krič nešteti glasov. Po hrbtu otrok zagomazi.

Konec prašne ceste vse črno ljudi, same ženske. Nekaj stražnikov skuša razbiti strnjeno množico. Metež. Nič ne morejo proti razkačenemu, navalu žena, ki se borijo s pestmi, slepo bijejo. Dekletca se zaženo v divji beg proti domu.

Erika je vsa iz sebe. Njena drobna bradica nemarno trepeče. Kljub temu ji ne da; da se ne bi v teku ozrla, saj ji je vrišče že blizu za hrbtom; v strnjeni gneči hitijo žene, kričijo iz hrupavih grl, vihtijo roke, grozijo s pestmi. Razkačene oči, kuštravi lasje, pljučki in kletve — brezumnost.

Šele na cesti blizu doma neha teči. Žene so zavile nekam v drugo ulico. Zdaj dohiti Toma. Vsa zasopla sprašuje v pretrganih stavkih. On pa se očitno ne razburja preveč. Je njegove vedno se smejče oči so tokrat resne in stare. Ozre se po cesti navzdol proti mestu, od koder ni več čuti kričanja, in utrujeno zamahne z roko, češ, stara pesem. »Lakota, bolezen, kruha zahtevajo«.

Skupaj stopata počasi proti domu. Tedaj Tomo sunkoma obstane, nato se opoteče. Nekdo ga je bil neusmiljeno sunil od zadaj. Erika se zgrozi: saj to je njegova mati, vsa spremenjena, ena od onih. Kako smrtno blebda je od vsega prestanega, kako živalsko ujedljiva so njena usta, ves njen obraz v okviru razmršenih las, ki so ji v metežu zlezle na tilnik. Ob strani štrlita tenka konca kit.

Nikoli ni bila prijazna do Erike, zdaj pa jo oplazi s pogledom žetččega sovraštva in sikne na sina: »Domov se spravi, beđak! Mati se ti tepe s policaji za košček kruha, ti pa se sprehaš s tole gosposko! Ni to družba zate, moj dragi!«

In ker stoji Tomo še vedno kakor ukopan, ga v navalu jeze znova sune v hrbet, da vrtlo zadoni. Tomo steče sključen in pokoren kakor tepen pes.

Erika pride domov s solzami v očeh, toda nihče se ne zmeni zanjo. Oče hodi po sobi gor in dol, mati stoji ob pogrneni mizi, kjer čaka kosilo, ne da bi kdo mislil na to, da bi se ga dotaknil.

»Te obsedene ženske, še ubile bi te bile, če bi te bale dobile v pest in tako kamenje, praviš?«

»Da, da pusti me, saj vidiš. Sicer pa,« skoraj proseče je dostavil: »kako pa naj bi dajal vsem, saj so skladišča tako rečna, da bi ne imel nihče nič od tega!«

Glavarju drgetajo mišice v obrazu, z nečim se v sebi bori. Eriki se zasmaili in molče in neslišno odide iz sobe.

Toda živeti je treba, živeti za vsako ceno. Ko nič ne zaleže, pozabijo žene na svoj upor, uklonijo hrbet, skušajo iztisniti hrano za otroke. Tudi Tomova mati. Prav glavarici prodaja radič in solato. Ne za denar, za nekaj koščkov sladkorja za najmanjše dete. Tomo mora neko dopoldne, ko mati ne utegne, nesti zelenjavo Erikin materi. Še nikoli ni bil v njeni hiši. Sprejme ga tiha, hladna veža, stopnice v prvo nadstropje, kjer je njihovo stanovanje, so vse pobeljene, da ga je strah stopiti nanje z bosimi nogami; ki se jih drži še blato z vrta. Pozvonil. Dekle mu odpre, stopi po gospo. Vrata v prednjo sobo so ostala odprta in Tomo vidi v veliko sobo: svetel parket, ki se v njem zrcali polistvo, svilene zavese, vaze in kipe — kako čudovito! Tomo ni še nikoli videl takšnega doma. Zgrozi se ob misli, da je bila Erika pogosto pri njih. Sram ga postane raskavih kuhinjskih tal iz stare opeke, črnega, odprtega ognjišča, vegaste mize, lončene, z žico povezane skleda na njej, izkrivljenih žlic, ki leže pozabljene ob strani.

V hipu razume materino sovraštvo. Nič se ne začudi, da je gospa neprijazna. Šele zdaj se spomni, da je Erika pretrgala pogovor z njim, ko sta sedela v travi blizu domače hišice in se je na oknu glavarjevega stana prikazala njena mati. Da to je zdaj jasno in v redu.

Počasi se vrata po belih stopnicah in ne misli več na to, da so bele kot sneg. Cela stopinja se odtisne vanje. Prevzet je od novega usodnega spoznanja: med me-

roj in Eriko so vrata. S svojimi bosimi nogami ne bom smel nikoli prestopiti njene praga.

Odsej se izogiblje dekletca in iger. Materi ni treba več kleti, da sin ne mara za delo.

Šele, ko Tomo zve, da se glavarjevi nenadoma odselijo, zakipi zadržana bolečina z vse večjo močjo.

V temnem novembrskem jutru zapeketajo pred glavarjevo hišo konjska kopita. Erika si pomane oči. Med tem ko se počasi zave odhoda in se vzveseli voznje po vlaklu, novih krajev in novega življenja, si nekdo v hišici onstran ceste preplašeno in neverno ponavlja z vsakokratnim bitjem srca: Erika gre, Erik a gre. Kako rad bi vstal, se splazil k ograji njihovega vrta in v svetlobi svetilk poslednjič razbrl njeno gibko postavico. Toda zaklenjena so vrata in v tesni kamri poleg matere še troje sester in mali brat, ki koj zaveka, če se le malo premakneš. Zbudili bi se in vsi bi vedeli. Tako dvigne samo glavo z blazine, da bi bolje čul. Zdaj — konj je potegnil. Peket se izgublja v daljavo.

Njemu ni ostalo nič drugega kakor vsakdanji, bežni stisk roke, ko se je sinoči poslavljal od svojih tovarišev in tovarišic. Stisk, kakor vsem drugim. »Nikoli več je ne bo nazaj —« ve Tomo in tesnoba v srcu, tako strašna tesnoba, da bi z brezumno močjo bil okrog sebe, da bi razgal, uničil ozke, dušече stene zatohle kamre.

Noče, pa le ne more drugače. Stisne glavo v blazino, da ga ne bi čuli, in joče.

II

Nič zvezd. Sopara. Nemo nebo, nemo morje. Le parnik daje tisihi zadržan ritem in enakomerno biče v njegovi notranjosti. Veasi stopinje mornarjev, kletvica. Tomo še dela; počasen je nočoj; sključen pod tovorom premika sunkoma s poslednjim naporom noge, ki trepetajo od utrujenosti. Povrh nepretrgano obračunavanje s samim seboj, moreče nezadovoljstvo. V ustili pa zoprn okus, studa, tako, da sega do grla. Zaman odganja slike preteklih noči. Kakor da je okrog njega še vedno zakajeno, da pečejo oči in smrdi po ribah in razlitem dalmatincu, napol razgaljene ženske se hihitajo v naročju tovarišev, poltene kretnje, njegove lastne umazane roke.

Kakor da bi je še vedno žvenket čaš, razbitih ob zidu, v njegovo razbolelo glavo. In tak naj dela?

Odtegniti se jim seveda ni znal, izkušenim tovarišem; bal se je njihovega zasmeha, kakopak. In niti poguma ni imel, da bi si bil to prej priznal. Nasprotno, mislil je, da je vse to vsiljivo, postavljanje pred drugimi čisto naravno! — Vrh vséga — še potraten denar!

Mati pa — nešteto gub, samo na širokih štrlečih hienah ne, trdo počesani lasje pod bednimi kiticami, ki ju podelšuje s trakom, da bi jih še mogla nositi kot venec okrog glave. Oče — briček obraz, večne tožbe nad bolečinami, ki si jih je nalézel v rovi. In sestre — s kako željnimi in hkrati malodušnimi obrazi zro vanj!

Tomo je utrujen kot nikoli. Sede na zaboj, privzdigne čepico, briše počasi pot s čela s tilnika. Kakor starec. Nato si oddahne. Gleda predse v svetli, ozki pas blestečih se luči; mesto se počasi oddaljuje. Gleda in dolgo ne vidi. Naposled ga zasčemijo oči, se zave slike. Veliko mest je že videl, kako izginjajo v daljavi. Glej, saj res, kot diadem iz samih drobnih biserov! Lepo je! Vse lepše. Svetla zarja v morju in v nebu. Vse manj je resničnost. Stud plahni, kot bi ga nikoli ne bilo, in mehka žalost lega v srce, lepota priklíče lepoto, domačo hišico iz neprepleskanega kamna, široko cesto, ki vodi v tiho, sivkasto mesto, zgnetene hiše, kostanje, slive, rdečkasta polja, otožno dehteče gmajne.

In s silno močjo se zazebe iz njega hrepenenje po čudežni lepoti čiste, bogate, verujoče mladosti, ki je zanj le nepovratna, daljnja preteklost.

Glej, ozki pas je praviljično lep diadem — za kraljico, za lepo, čisto, dobro kot angel.

Dvoje mehkah, rjavih, nevedno sprašujočih oči, v podolgovatem, nežnem obrazu z mehko bradico, dve kiti padata ob vratu, prosojni metuljčasti rokavi belega predpasnika frfotajo. Kako je že dejal tedaj? »Kaj ti bom pravil, ni zate. Grdo je!«

Rdečica sramu mu šine v obraz. Ko bi vedela, kaj vse je že doživel med tem!

V studu nad samim seboj išče njegova žalostna duša pozabljeno, dolga leta zatajeno, v muki udušeno ime. V noč brez zvezd, v nemo prostranost se izvije brezglasni krik utapljaajoče se mladosti.

»Erika, Erikaaaal«

Odslej je tedne in tedne v mislih pri njej, celo pogovarja se z njo. Pa ne da bi mislil na to, kaj bo dejal, ko jo bo morda kdaj srečal, ne, kar tako, iz skrivnega veselja, kakor ga pač imajo drugi, če gredo v gledališče ali v kino. Dobro veš, da je vse to samo igrano, da ni res, delaš pa se le, kakor bi verjel.

Sčasoma začne premišljevat, kaj neki dela zares, kako živi, s kom se druži, ali se je kaj spremenila. Možnost, da bi se kje srečala, čeprav še tako slučajno, se mu ne zdi več nemogoča. Prijatelja sta le bila, kako zelo ga zanima, ali se ga še sploh spominja sredi bogate, izobražene družbe. Morda se je celo že poročila z imenitnim gospodom in bi ji bilo kar nerodno, da ga ne more zatajiti.

Zazdelo se mu je važno zvedeti, kaj je z njo. Pisal je, povpraševal. Svet je danes majhen in — zvedel je, celo njen naslov je zvedel kar slučajno. Njegovi ljudje, ki so po prevratu zapustili domačijo, so se še vedno zanimali za bivšega glavarja.

Tako živo je od tiste klavrne noči podoživljal mlada leta, ki jih je v spominih izpolnjevala skoraj izključno le Erika, da se mu je zazdelo naravno, da se ji kot star tovariš oglasi.

Od ure, ko je to sklenil, je vsak večer sestavljal v mislih besedilo pisma. Nato je skrivaj vlekel listek iz žepa, če se je slučajno domislil primerne besede. In neko noč, ko je tovariš na ležišču pod njim že dihal počasi v spanju, je ob brleči svetilki špet potegnil izpod vzglavja knjižico, iz nje pa sinji pisemski papir, okrašen z zlatim cvetom. Potem je jel trudoma prepisovati stavke z listka, ki je bil ves črn od popravkov.

..... 1925.

Genjena gospodična!

Ne zamerite mi predrznost, da Vam pišem. Tu na parniku pridejo dnevi, ko je manj dela in imamo čas misliti. Spomnimo se tega in onega. Jaz pa se večkrat domislim vojnih let. Še veste, kako smo se igrali? Lepo je bilo, vsaj meni se zdi tako. In Vi ste se igrali z nami, čeprav smo bili strgani in bosí.

Vem, da se Vam bo zdelo moje pismo brez pomena. Kaj neki da hočem?

Toda na parniku je zame življenje pusto in spomini so mi najljubši prijatelji. Čez štirinajst dni bomo v Hamburgu. Ne morete si misliti, kako bi me veselila vest o Vas, saj ste mi bili tovarišica v otroških igrah.

Upam, da uslišite mojo prošnjo, šel bom na pošto gledat.

Vdano Vas pozdravlja
Vaš Tomo.

Kar se tiče javnega življenja, menim, da je žena upravičena, da se udeležuje javnega dela, gospodarstva, politike in sploh vsega. V gospodarstvu se enakost itak priznava. Med delavstvom morata mož in žena enako delati.

Masaryk

Govor priv. doc. dr. Borisa Furlana

na zborovanju za žensko volilno pravico v Ljubljani, 10. decembra 1939.

Ureditve vzajemnih odnosov med ljudmi je mogoča na dva načina: po priredju ali po podredju. Prvo je pot složnega *sodelovanja*, drugo je pot *izkoriščanja*. Prvo je pot *prava*, drugo pot *sile*, prvo pomeni *enakost in svobodo*, drugo pa *neenakost in suženjstvo*. To velja za vse človeške odnose, tako v notranjosti občestva samega kakor za razmerja med različnimi občestvi. Povsod v narodnem in mednarodnem življenju se moramo odločiti za eno ali za drugo pot.

Po kateri poti bodo ženske dosegle priznanje svojih pravic, je jasno: nikakor ne more biti to pot *sile* in tudi ne občestvo, narodno ali mednarodno, ki sloni na sili. Samo pot *prava*, ki pomeni na svobodi in enakosti urejeno občestvo, torej demokracija, more ženi dati pravice, ki jih po svojem pomenu v kulturi in gospodarstvu že davno zasluži. Če se postavimo na stališče *prava*, potem politične pravice žene sploh niso predmet spora, in vsi prigovori, ki jih navajajo nasprotniki njihove politične enakopravnosti, so le kljukaste finte, s katerimi se maskira več ali manj rafinirano in spretno pod lažnjivimi videzi, ki jih človeška logika nudi, žalibog, tudi za najslabšo stvar, surova sila, izkoriščanje človeka po človeku, skratka podredje, ustanovljeno v korist enega ali nekaterih in v škodo mnogih ali večine.

Borba za politične pravice žene pomeni torej borbo za demokracijo, za svobodo in enakost. Svoboda in enakost pa ne moreta biti privilegij nekaterih, enega razreda, stanu ali spola. Ni prave demokracije, kjer bi bili samo eni svobodni, drugi pa ne. Izkoriščanje ponižuje tlačane, a tudi tlačitelje, ki morajo segati po vedno novih sredstvih nasilja in lokavosti, da obdržijo svoj privilegirani položaj. Zato bi se morali zavedati, da je priznanje politične enakopravnosti ženi predvsem v interesu nas moških, kajti čimbolj bodo člani našega občestva, in to vsi brez razlike stanu in spola, svobodni, tem manj je nevarnosti, da bi se svoboda od katere koli strani krčila; čimbolj bodo enakopravni, tem manjša bo skušnjava, da bi se svoboda in enakost omejevali. Prvi korak na poti omejevanja pa je že zlo, ki se mora po logiki politične stvarnosti vedno bolj in bolj širiti, in zato bi bilo ne samo krivično, marveč tudi nespametno, če bi se politične svoboščine omejevale samo na moške člane našega občestva.

Po stopnji svoje kulture, po svojih zmožnostih, preizkušenih na vseh področjih socialnega življenja, je naša slovenska žena že davno dokazala svojo enakovrednost z moškim, priznanje politične enakopravnosti bi pomenilo samo priznanje tega faktično že obstoječega stanja enakovrednosti. Ker ustreza to priznanje pravu in pravici in ker vidim v tem priznanju možnost, da se naše občestveno življenje postavi na boljše osnove, na katerih bo mogoče dosledno in brez izjeme izvesti princip *spoštovanja človeške osebnosti* v vsakem članu našega občestva, in ker je vse pot demokracije, svobode in enakosti v svobodi,

izjavljam,

da se v polni meri pridružujem resolucijam, ki jih bo sprejelo današnje zborovanje.

Ali moremo soglašati?

Angela Vode

Mišli k novemu načrtu volilnega zakona

Niso se izženeli klici naših žen po politični in državljanski enakopravnosti na demokraciji, temeljih, ko je zagledal bel dan novi načrt sedanjega ministrstva za pravosodje dr. Laze Markovića. Ob tej priliki se ne bomo spuščale v podrobnosti volilnega načrta, pribijemo naj le, da nas je v naših bistvenih zahtevah globoko razočaral. Po tem načrtu bi namreč smele valiti samo tiste žene, ki imajo fakultetno izobrazbo, nadalje kako strokovno znanje in opravljajo samostojno službo in vodijo samostojno obrt, se katero plačujejo davek.

Kakor vidimo, izključuje načrt od volitev, ki predstavljajo pogoj za politično enakopravnost, veliko večino žen, o katerih ne more nihče doprinesti dokaza, da bi bile manjvredne kot članice naroda in države, niti manj sposobne kot druge ženske ali kot moški.

Predvsem odreka ta načrt volilno pravico delavkam. Ne moremo si misliti, kakšen razlog je vodil zakonodajalca, da je mogel odbiti prav ta stan, kjer sta vendar moški in ženska po svojem položaju najbolj izenačena. To dokazuje že zakon o minimalnih mezdah, kjer sta delavec in delavka vsaj načelno enakopravna; torej je s tem odpravljen predsodek o manjvrednosti ženske delovne sile. Ali ne bi bilo edino na mestu, spraviti v sklad politične zakone s socialnimi? Kdo ustvarja narodno bogastvo, če ne v prvi vrsti delavski stan, ki pa vključuje v svoje vrste nad eno tretjino ženskih delovnih sil? Vemo, da v mnogih podjetjih zaposlujejo skoro izključno le ženske, kakor na pr. tekstilna in oblačilna stroka. Ali se kje pozna, da to delo vrše ženske in da je manj vredno? A kadar so moški na fronti, takrat zavzamejo tudi njihova mesta, po tovarnah ženske in nihče ne podvomi o njihovi sposobnosti in enakovrednosti. S kakšno pravico in s kakšno utemeljitvijo se jim torej odreka enakopravnost v političnem življenju?

Drugi veliki kader žensk, ki bi bil po novem volilnem zakonu prikrajšan, so kmetice. Prav zanje pa velja stari slovenski

pregovor: Žena podpira tri vogle pri hiši. Za to vlogo je treba nedvomno znatne sposobnosti in čuta odgovornosti tudi ne sme manjkati. Iz kakšnih vzrokov se torej tudi tej ženi odreka pravica do soodločanja v javnih zastopstvih? Dvomimo, da bi mož, kot občinski svetovalec, bolje pogodil koristi občine kakor žena. Modro občinsko gospodarstvo vsekako najprej občuti družina, ki pa na drugi strani prav tako najtežje utрпи velike davke, ki jih nalaga premalo vestno in uvidevno občinsko vodstvo. Kakor pri delavki, tako tudi pri kmečki ženi lahko spominimo na važno in odgovorno vlogo, ki jo je imela med vojno, ko je bila »kosec in orač in dekla« — da je ohranila domačijo. Prav zavoljo teh sposobnosti, ki so jih žene pokazale med svetovno vojno, so mnoge države same od sebe priznale ženi politične pravice. A naša žena ni nič manj vredna kakor so druge, zato bi zaslužila prav take pravice.

In naposled pride žena kot mati in gospodinja. Tudi njo so prezrili. Po pravici? Morda se bo kdo izogibal očitku, če: mati ima prevzvišeno nalogo kot vzgojiteljica svojih otrok, da bi ji pristojalo, da bi se bavila s tako nečedno zadevo, kakor je politika. Utegnila bi tudi zanemarjati svoje materinske in družinske dolžnosti, ko bi se zanimala za javna vprašanja. Ne glede na to, da politika ne sme biti nečedna zadeva, taki ugovori ne drže. Ravno materi bi morali priznati vse pravice državljana, če hočemo, da vse lepe besede o materinstvu ne ostanejo vedno le puhle fraze. Čudno je, da prav ta družba, ki v besedah tako visoko čeni mater, jo prezre tedaj, ko bi ji bilo treba v dejanjih pokazati spoštovanje in ji priznati enakopravnost. Toda tudi če vzamemo materinstvo zgolj kot prirodno funkcijo, moramo nvaževati *vzgojne naloge matere*, ki pa so pač toliko važne, da bi mati smela in morala soodločati tam, kjer se sklepa o varstvu otrok, o zaščiti matere kot delavke, o šolstvu, o davkih itd. Poleg tega je pa tudi nešteto mater, ki z lastnim delom vzdržujejo svoje otroke. Ali te ne zaslužijo vsaj toliko pravic, kot jih imajo možje?

Se bolj uvaževanja pa je vredna zahteva po enakopravnosti tiste matere, ki nosi poleg materinskih dolžnosti tudi vse breme gospodinjstva. Težko, da moški razumejo, kaj to pomeni, koliko premagovanja, pritrgovanja pri lastnih ustih, koliko neznosnih skrbi prenaša večina naših mater-gospodinj pri današnjih pičlih dohodkih. Zelo se moti, kdor misli, da za vodenje gospodinjstva ni potreba razumnosti. Vsem tem daje najboljši odgovor Masaryk, ki pravi: »Mislite resnično, da delavčeva, kmetova, profesorjeva, uradnikova žena (torej gospodinja), ki v potu svojega obraza vzgaja pet otrok, pri svojem delu manj misli nego njen mož, kak suhoparen — ali tudi nesuhoparen — učenjak, ki se je naučil svoje intelektualne obrti? Mislite, da pomeni mnogo študirati

že samo po sebi mnogo misliti? ... Ne dajmo se varati, da bi človek, ki nima akademske izobrazbe, ne mislil. Delavčeva žena čisto več misli nego mož, ki ji v soboto položi par goldinarjev na mizo, ali uradnik, ki prvega ženi izplača toliko in toliko. — pravim, ti gotovo ne mislijo toliko kakor njihova neugledna, od nikogar opažena, od jutra do večera zaposlena žena.»

Prav za prav so vsa ta dokazovanja o neupravičenosti volilnega načrta, ki zastavlja največjo skupino žen, nepotrebna: vse žene, ki čutimo pravično, ki si zamišljamo življenje urejeno na demokracijskih temeljih, odklanjamo tako okrnjeni volilni zakon prav v imenu te demokracije, katere osnova je politična in državljanska enakopravnost vseh državljanov.

Naši zapiski iz borbe za žensko volilno pravico

Nina Koréne - Nováková

Vse žene, ki ste v zadnjem času imele priliko in zanimanja dovolj, da ste aktivno ali tudi samo pasivno sledile močni agitaciji, ki so jo ženski krogi vodili po vsej državi za pridobitev ženskih državljskih pravic in enakopravnosti z moškimi, ste mogle v svoje zadovoljstvo in zadoščenje ugotoviti, da niste osamljene. Z vami je bila dolga vrsta moških, ki so enako odločno kakor ve postavili isto zahtevo. Nekateri, kakor je bilo pač pričakovati, so se sicer tudi ob to spodtaknili, češ, ker same ne znajo govoriti zase, si najamejo moške! Resen napad s strani tistih, ki s takim modrovanjem izpričujejo, kako malo sami znajo! Toda kljub temu in prav zato je za vse žensko tem večja vrednost, da se tisti moški, na katerih besedo morejo biti žene le ponosne, ne bojijo v nazadnjaških razmerah in med nazadnjaškimi ljudmi postaviti se ženi ob stran, kadar terjajo zase to, kar ji po vsej pravici gre.

Po poročilih, ki jih je prinašalo naše dnevno časopisje, ste lahko spoznale, kako trezni, razgledani morje gledajo na zahteve, ki jih danes s povdarkom postavljajo vse jugoslovanske državljanke.

Toda če niste imele najbližjega stika s srcem tega zadnjega pokreta vsega jugoslovanskega ženstva, bi vam ostalo skrito marsikaj, kar morate vedeti.

Naše žene so namreč na poti, ko so iskale in zbiralale tudi svoje *somišljenike*, seveda v prvi vrsti vplivne moze, na katerih besedo naša javnost nekaj da, doživela tudi marsikaj zalostnega. Pripravljene so bile na to, da bo marsikdo imel takšne ali drugačne pomisleke, načelne in takšne »z ozirom« na čas, na posebne razmere, v katerih živimo, celo na takšna ali drugačna mednarodna vprašanja in dogajanja. Naj jim bo! so si mislile. Kljubuk z glave in vsa čast tistim, ki najdejo vsaj na videz tehtne, trezne in stvarne razloge!

Toda na nekaj niso bile pripravljene. Sodile so, da so na vseh visokih mestih osebe, ki imajo glavo na pravem mestu, pa tudi dovolj resnosti in vsaj merico dostojnosti. Kako so se motile! Pozabile so, da živimo v Gankarjevi dolini Šentflorjanski, da je pri nas marsikaj narobe in da je tudi to možno, da je na javnem položaju tisti, ki doma greje in šteje le kup zlata, a ne preštevaj dobrin, ki bi jih bil vsak dan dolžan z vnemo deliti tistim, iz katerih je svoje zlato koval.

In s tega svojega vzvišenega mesta odgovarja na uradno vprašanje, kako misli o ženski volilni pravici s tem, da potreplja ob sebi stoječega servilnega prijatelja po rami in meni: »Kaj ne, prijatelj, midva bi se bila že davno od dolgega časa obesila, če bi ne

bilo na svetu fletnih punčk?!« Pomežikne mu in dvomljivo premeri pred seboj bitje, ki se mu je spoštljivo približalo. Še na misel mu ne pride, da bi morda le kazalo vprašanje vzeti vsaj resno, pa četudi bi moral steptati v prah in pepel vse »sufrazetke«. Kajti »fletna punčka«, če bi začela voliti, najbrž ne bi hotela biti več za igračko, in to gospodu vsekakor ne bi moglo biti

prav! Ali ne?! Toda, ko ga ta resna žena — »fletna punčka« — nepričakovano vpraša: »Gospod, ali bi smela to, kar ste povedali, zapisati, da bi ljudje spoznali vaše spoštovanje mnenje?« se gospod vendar zdrzne: »Ne, ne! Tega pa nikar!«

Seveda, bilo bi vam nerodno, visokospoštovani gospod!

Porodnice, novorojenčki in babice

-nkn-

V letošnji sezoni »Ljudske univerze« je predaval tudi primarij ženske bolnišnice prof. dr. Alojz Zalokar. Ob tej priliki je navedel nekaj toliko važnih podatkov o rojstvih, porodnicah, novorojenčkih in babicah pri nas v Sloveniji, da jim mora zlasti ženski list vsekakor posvetiti nekaj pozornosti: svojim bralkam v vednost in opomin!

Prof. dr. Zalokar, ki ga mnoge naše žene poznajo, ko so pri njem iskale in dobile strokovno pomoč, je predvsem naglasil, da prav sedanja doba zahteva od nas vseh, da se z največjo pozornostjo pobrigamo za ženo, ki daje svetu novih potomcev in to v izredno težavnih okoliščinah. Kajti nepremagljiva ljubezen in požrtvovalnost žene sledi tudi v slabih razmerah svojemu naravnemu poklicu — materinstvu. Zaradi tega je družba dolžna podpreti to blagoslovljeno delo z vsemi silami.

Kako ta družba v resnici opravlja svoje dolžnosti napram materam, pa se je pokazalo na podlagi stvarnih podatkov, ki jih je prof. dr. Zalokar navajal.

Predavatelj je svoja izvajanja oprl na troje temeljnih dejstev, ki so toliko važna, da bi jih bilo treba vsestransko upoštevati: pod pritiskom socialnih in gospodarskih razmer se je morala žena sama pobrigati za svoj obstanek in stopiti s svojo delovno močjo na pot zaslužka; zaradi priprave na poklice, odnosno zaradi poklica se današnja žena materinstvu ne more posvetiti v tistih letih, ko je njeno telo najsposobnejše za naloge materinstva, ampak šele tedaj, ko njeno telo nima več najboljših pogojev za porod; in končno je treba računati, da postajajo v sedanjih časih porodi vedno redkejši in zaradi tega tudi mnogo dragoce-

nejši. Iz teh dejstev bi torej izhajala nujna potreba po zavesti, kako dragocen je vsak porod ne le individualno za posamezno ženo, ampak tudi kolektivno za narod. Prav zato bo porodna pomoč morala izboljšati svoje metode, da se dragocena življenja mater in otrok ohranijo.

Pogled v statistične podatke pa kaže — žalostno dovolj — da dandanes pri nas ne napredujemo, ampak celo nazadujemo:

Z žalostjo in trpkostjo je Sl. Vidakovič ugotovil, da je bilo v tem pogledu v nekdanji mali Srbiji mnogo bolje, kakor je sedaj v veliki Jugoslaviji, zlasti še v stoletju ki se ponosno imenuje »stoletje higijenske kulture«. V Jugoslaviji plača svoje materinstvo s smrtjo na leto 2300 mater, slovenskih mater pa umre pri porodu ali na posledicah poroda 60—70 na leto. Tudi število otrok, ki umrjejo med porodom ali pa kmalu po rojstvu, je porazno visoko. Slovenija celo prednjači. Že danes se lahko ugotavlja število mrtvorojencev in umrljivost v prvih dneh po porodu, toda ko bo mogoče ugotoviti tudi posledice težkih porodov, ki se šele kasneje pojavljajo na otrocih kot duševne ali telesne napake in pomanjkljivosti, tedaj bo šele možno pravilno oceniti vrednost dobre porodne pomoči ter važno vlogo, ki jo imajo trenutki poroda za mater in otrokovo bodočnost. Takrat pa se bo tudi izkazalo, da je vsako oporičevanje neumestno, pa da je obenem omalovaževanje porodne pomoči kulturni škandal, brezvestnost in lahkomiselnost.

Kot strokovnjak je prof. dr. Zalokar takoj nanizal tudi nekaj misli in smernic za program, ki bi si ga bilo treba zastaviti, da se preneha z zlom:

V pošteb bi prišle dve plati porodne pomoči, socialna in gospodarska, pa zdravstvena.

Poleg deloma že rešenega materinskega zavarovanja za industrijske delavke bi bilo treba izvesti splošno materinsko zavarovanje. Socialna in zdravstvena porodna pomoč pa sta v mnogočem odvisni druga od druge. Prof. dr. Zalokar se je pomudil v glavnem pri zdravstveni, a pri socialni le toliko, kolikor je bilo potrebno za razumevanje. Nositelji zdravstvene pomoči so babice in zdravniki. Babice je uvrstil na prvo mesto, pridružujoč se odločitvi predlanskega balkanskega kongresa, ki je povdaril, da je babica bolj važen činitelj porodne pomoči kakor pa sta zdravnik z bolnišnico vred. Zgodovina slovenskega babiškega stanu je častitljiva. Toda kako je sedaj? Že pred 130 leti je bilo v Ljubljani več babic, kakor jih je danes. Kot varljivo se je izkazalo površno pričakovanje, da bodo imeli Slovenci v svobodni državi razumevanja za vprašanje bolj porodne pomoči, kakor so je bili deležni pod tujimi gospodarji. V desetletju 1857.—1866. se je namreč v nekdanji Kranjski izobrazilo nič manj kot 200 babic več kakor pa v desetletju najvišjega vzpona naše svobodne kulture od 1927. do 1936. S trpkostjo ugotavlja prof. dr. Zalokar, da naša današnja mesta bolj tekmujejo v tem, kako bodo čim sijajnejše spravila v grob svoje mrličke, kakor pa da bi svojim bodočim občanom zagotovila lahek in nevaren prihod na svet. Pa še tiste babice,

ki ob najhujšem pomanjkanju opravljajo svoj sveti posel, žive kot beračice. Javne oblasti izdajajo na babiških stroških za en porod vsega skupaj samo 50 din (že delavsko zavarovanje je darežljivejše: daje na stroške enega poroda 163 din!). Ni čudno, če se v kulturni Sloveniji še danes rodi 50% otrok brez babiške pomoči, a 15.000 slovenskih mater mora sleherno leto preživljati najtežje trenutke svojega življenja brez strokovno izobražene pomočnice. Kolikšna je zaradi tega izguba otrok, je posredno možno sklepati iz dejstva, da otroci, ki se rodijo z babiško pomočjo, pogosteje umirajo kakor tisti, ki pridejo na svet brez babice. Paradoks, boste rekli, ki pa obvelja ob razlagi, da zaradi pomanjkanja in zapostavljanja kličejo babice šele takrat, ko je že vse zavoženo, ko niti več s strokovno pomočjo ni mogoče popraviti, kar so poprej zagrešile nevedče roke raznih tet, sosed in lažihabice.

Prof. dr. Zalokar pravi dobesedno: *Če ima slovenska žena še kakšno pravico, če ima narod še kaj čuta za svoj obstoj, potem bi bilo najmanj, kar bi mogli zahtevati, to, da se vsaki slovenski porodnici prideli, če ne gre drugače, pa z javno pomočjo, strokovno izučena babica.*

Prof. dr. Zalokarju je gotovo sleherna slovenska žena hvaležna za tako odločne besede, ki imajo tem večjo veljavo, ker jih je izrekel trezen in razgledan strokovnjak. A sleherna Slovenka se bo vedela po njih ravhati! Upajmo!

*Trd bodi, neizprosni, mož jeklen,
kadar braniti je časti in pravde
narodu in jeziku svojemu.*

Jos. Jurčič, Tugomer.

*Gorje narodu, ako neomajni
zakoni večni ne stoje mu več,
igrača so nesmrtni mu resnice,
ako besede več, jeklena vez,
možem, narodom dana, ne velja!*

Jos. Stritar, Pesni.

*Saj pač dovolj ognjena
ljubav do doma ni nobena,
ki strastna ni!*

Sim. Gregorčič, Pesni.

Umetnost

Razstava likovnih umetnic v Ljubljani

(od 4. nov. do vstevšega 27. nov. 1939):

Skoro neopazno se je pred obiskovalcem naših umetniških razstav zvišalo število umetnic, ki so doslej razstavljale ponajveč v družbi svojih moških kolegov. Zato moramo biti toliko hvaležnejši Bari Remčevi, ki je zbrala skoro vse slovenske umetnice v Jakopičevem paviljonu in nam tako omogočila pregled ženskega udejstvovanja v tej smeri.

Slovenske umetnice nimajo svojega samostojnega združenja. Včlanjene so skupno s Hrvaticami v društvo »Likovnih umetnic«, ki ima svoj sedež v Zagrebu, ali pa so udeležene še v drugih umetniških klubih ter v »Društvu slovenskih likovnih umetnikov«. Remčeva je priključila Slovenkam še dve hrvatski in eno srbsko umetnico, mogoče radi možnosti primerjanja, mogoče v težnji po čim tesnejšem sodelovanju, kar je bilo označeno z naslovni: »Razstava likovnih umetnic iz Ljubljane, Zagreba, Beograda in Sušaka.« Z ozirom na le tri povabljenke izven Slovenije bi bil pa obsejni naslov lahko nekoliko enostavnejši, saj je nehotе vsiljeval željo po številnejši udeležbi iz drugih banovin.

Razstavo je s toplimi nagovorom otvorila gospa banova, ki je vselej naklonjena ženskemu delu. Razstavilo je 12 umetnic, od tega devet Slovenk, in sicer: Kralj Mara, Humek-Trnkožcy Jela, Pajnič Dana, Piščanec Eda, Pregelj Mira, Sodnik-Zupanec Anica, Remec Bara, Santel Henrika in Santel Avgusta. S svojimi 78 deli so napolnile tri dvorane, kar dokazuje, da umetnice prav nič ne zaostajajo v delavnosti za svojimi kolegi. Razstavile so večinoma oljnatе slike, le Dana Pajničeva kipe in keramiko.

Razstava je bila zanimiva, ni pa bila na oni višini, ki bi jo z ozirom na njen smoter in pa na udeležbo že uveljavljenih umetnic pričakovali. Na svoječasnih razstavi »Zenske male antante« (l. 1938) in pa ob nekaterih drugih priložnostih smo mogli videti že boljša dela. Nekakšen vtis površnosti je vzbudila gledalcu, ne da bi pri tem hotel zagovarjati ta ali oni »izem«. Res, da učin-

kujejo zlasti v razstavnih prostorih široko nanešene ploskve močnejše, od drobno razčlenjenih, toda tudi tak način pomanjkljive poglobitve ne more skriti. Nekatera dela so se radi tega nagibala bolj k uporabni dekorativni kakor k čisto slikarski umetnosti. Zdi se, da ustvarjajo umetnice z manjšim razglabljanjem in predsodki, morda tudi bolj intuitivno kakor moški. Tudi nekam lahkotnejše je njihovo slikanje. Ali pa jim je barva morda adekvatnejše sredstvo za izražanje kakor njihovim kolegom? Vzorov in tendenc je bilo na tej razstavi manj naznati in občutiti kakor na nekaterih drugih, kar je omogočilo, da si lahko neposredneje dojel sliko in njeno ustvarjalco.

Vse tri povabljene slikarice — Beševič M. iz Beograda, Vilhar-Ružič B. iz Sušaka in Pažić S. iz Zagreba. — sicer zelo različne v podajanju, so se odlikovale s svojim sproščenim načinom slikanja, ki jim ga omogoča obvladanje tehnične plati. Se najbolj uravnotežena med njimi je *Vilhar-Ružičeva*, ki jo poznamo že iz razstave Male antante. Posebno prikupna je bila njena »Pelargonija«, enostavna v kompoziciji, fina v barvah in dovršena v izvedbi. *Beševičeva* je temperamentna in se loteva z istim zanimanjem portreta, krajine in tihožitja. *Pažičeva* uporablja le omejeno lestvico tonov, zlasti rjavkasti, ki jo pa s svojo sigurno potezo spravlja do močnih učinkov tako v olju kakor v akvarelu.

Mara Kraljeva, ki je doslej slikala le na svilo, se je zdaj lotila slikanja v olju. Nov material ima nove zahteve, s katerim se pač še nekoliko bori. Zanima jo zlasti portret. *Humek-Trnkožcy Jela* je razstavila prvič in se je kar postavila. Dobri sta njeni lastni podobi. Če bo tako nadaljevala, bo gotovo dosegla še lepe uspehe. Razstavo je pozivila keramika *Dane Pajničeve*, ki je bila porazdeljena po vseh treh prostorih. Škoda, da ni razstavila zraven njenih kipov še naša kiparica *Bulovec-Mrak Karla*. *Piščanec Elida* je imela dve platni z rožami in več krajinskih slik. Za njen način slikanja je bilo uporabljeno platno pregrobo in je posebnó motilo pri rožah. *Pregelj Miro* zanjajo zlasti nabožni motivi, ki jih slika tudi

na steklo. Spričo njenega znanja bi si želeli malo točnejše izdelave. *Sodnik-Zupanec Anica* spada med najstarejše znanke našega paviljona. Prijubljen ji je motiv interjera, ki mu daje prav posebno ubranost. Nekoliko je spremenila svoje običajni način v podajanju in v barvah. *Šantel Avgusta* je razen »petunij« v olju razstavila še nekaj akvarelov. Akvarel spada med najtežje slikarske tehnike, zato se ga mnogi umetniki izogibajo. Za razstave je radi svoje subtilnosti včasih manj hvaležen. Škoda, da so bile njene sveže slike razdeljene na vse tri sobe. Vsled manjših formatov in njenega načina upodabljanja bi bilo že celo potrebno, da bi bile skupaj. Tudi gledalec bi imel več užitka. *Henrika Šantel*, nestorica med našimi slikaricami, je razstavila tri ubrana tožitvija, ki so prav tako kakor slike njene sestre vsake v svojem kotu in v razmeroma neprikladni razsvetljavi. Vkljub temu je njihova baryna ubranost in tehnična dovršenost vzbujala pozornost.

Daši razstava ni bila obiskana, kakor bi zaslužila, naj bi to naših umetnic ne odvrnilo od bodočega razstavljanja. K skupnim razstavam naj bi se zbrale vsaj vsako drugo leto, tu pa tam pa naj bi se nam predstavile v širji družbi ostalih jugoslovanskih umetnic.

Arh. Duša Šantel-Kanoni

»Lada« klub slovenskih likovnih umetnikov je razstavljal od 3. do 27. decembra v Jakopičevem paviljonu veliko število pestro izbranih umotvorov. Zastopana so bila dela najstarejših do najmlajših slikarjev in kiparjev iz vse Slovenije, slike Borivoje Števanoviča, člana »Lade« v Beogradu, in kipi Eduarda Salesina iz Trebinj. Na razstavi sta bili tudi dve izredno lepi umetni pre-rano umrlega Franceta Koširja. Ferdo Vesel, ki v zadnjih letih redko razstavlja, je bil to pot zastopan s sedmimi olji. Še mnogo druga dobro znana imena iz raznih razstav vzbujajo veliko zanimanje: Ivan Vavpotič, Henrika in Avgusta Šantel, Saša Šantel, pesnik ljubkih narodnih običajev in folklore Maksim Gaspari, karikaturist Hinko Smrekar, Albert Sirk. Iz mlajše generacije pa: Mira Pregelj, Bora Remec, Bruno Vavpotič, Rajko Šubic, Tine Gorjup, France Uršič, Karel Jakob, Ivan Kos. Kiparja s plodnim življenjskim delom pa: Ivan Zajec in Ivan Sajevec.

Klub »Lada« ima globlje stremljenje: združiti slovansko umetnost na jugu, h kateri prištevamo tudi bolgarsko. Predhodnica »Lade« je društvo jugoslovanskih umetnikov »Lada« v Beogradu.

E. Piščančeva

Javni dogodki doma in po svetu

Doma:

Nacrtni za novi volilni zakon je izdelal dr. Laza Marković. Predvideva tajna volitve s krogljicami in z vsemi potrebnimi zagotovitvami za volilno svobodo in njeno tajnost. Glede volilnih odborov predlaga decentralizacijo. Ženskam daje volilno pravico samo tistim, ki imajo fakultetno izobrazbo, nadalje kako strokovno znanje in opravljajo samostojno službo ali vodijo samostojno obrt, za katero plačujejo tudi davke. — Razumljivo je, da me žene odklanjamo tako volilno pravico, spričo katere bi bile prikrasane žene, ki največ delajo — to so delavke in kmetice.

Volitve pa bodo, kakor pišejo listi, šele po dokončni ureditvi države.

V znamenju časa. Naraščajoča draginja je izzvala tudi pri nas vrsto protidraginj

skih zborovanj in anket, ki nam pokažejo čisto obupni položaj zlasti našega uradništva. (Trilanska družina približno 850.—din prejemkov). Splošna zahteva je, da se plače povišajo primerno naraščanju draginje. — Poštni uradniki so na plenarni seji sprejeli resolucijo, kjer zahtevajo poleg drugega tudi politično enakopravnost za žene.

Priprava Ljubljane za vojne nevarnosti. Ker danes nobena država, četudi hoče sama ostati nevtralna, ne more vedeti, kdaj jo bo doletela katastrofa, se je treba seveda pripraviti »na vsak slučaj«. Za službo pri pasivni zaščiti pride za Ljubljano v poštev 28.000 ljudi, od teh 80% žensk. Obласти streme za tem, da se ljudje ne izselijo iz mesta, marveč da se podajo le v najbližja zatočišča, oddaljena 5 do 10 km od mesta. Izselitev naj se po možnosti čim bolj opu-

sti, zato pa naj bo čim več zaklonišč. Otroci pride za izschiev v poštev 12.000, 4000 jih bodo izselili pa starši. Proračun za vse potrebe zaščite predvideva približno 65 milijonov dinarjev, pri čemer je vslet prispevek države in banovine.

Stoletnico muzjskega društva in 20letnico ljubljanske univerze smo praznovali.

Pri naših zamejanih:

»Družba za obnovo poljedelstva v treh Benecijah« si je naredila med drugim za nalogo, da mala razkosana posestva združuje v večja, življenja zmožna. Temu delu se je posvetila zlasti v goriski pokrajini. Tu je pokupila večinoma na dražbi 300 malih in razkosanih premoženj, skupno okrog 5200 ha zemlje, ki je bila povečini v slovenski posesti. Iz teh je zložila 106 kmetij, na katere je naselila italijanske družine. (Po »Slovenec« 15. 12. 1939.)

Nasi v Ameriki. Za ohranitev slovenske in jugoslovanske miselnosti naših izselencev in Ameriki veliko store *radio ure*. V vseh večjih krajih, kjer je naš živoh naseljen, so se nasi požrtvovalni rojaki, ki so stopili v zvezo z ondrotnimi radio, postajami in za drag denar kupili mesečno po eno uro, da se prenaša slovenski spored s slovenskimi predavanji in slovensko narodno pesmijo, deloma tudi s prodavanji v angleščini o Slovencih in o Jugoslaviji. — Slovencev je ZDA nad 350.000.

Po svetu

Vojna med Sovjetsko Rusijo in Finsko je izbruhnila, ker Finska ni pristala na ureditev narodnostne in strateške meje, kakor jo je predlagala Sovjetska Rusija, ki je nudila Finski deželo Karelijo v izmeri 210 tisoč kvadratnih metrov, za kar odstopa Finska Rusiji 3.970 kv. m severno od Leningrada na kopninski ožini. Železnico, ki teče na odstopljenem teritoriju, kupi Sovjetunija od Finske za 120 milijonov mark. Za varnost posesti v Finskem zalivu odstopi Finska Sovj. Rusiji Hango, kjer si sme Rusija urediti svojo pomorsko lazo ter oporišča za letalstvo. Nadalje odstopa Finska še tri male otoke ter polotok Ribaci, za odškodnino 300 milijonov finskih mark. Ti pogoji so navedeni v pogodbi, ki sta jo pod-

pisala Mofotov in Kuusinen, od Sovj. Rusije priznani predsednik Finske republike. (Po »Jutru«, 5. 12. 1939.) Bernard Shaw, angleški pisatelj, ima sledeče mnenje o tem vprašanju: »Finska je bila po zaslugi svoje vlade v hudi zmoti. Ne smela bi zavrniti sovjetskih zahtev, ki niso v nobenem nasprotju z njeno neodvisnostjo, marveč nasprotno, celo v njenem interesu. Nobena sila ne more trpeti take meje, s katere je mogote streljati na mesto, kakšno je Leningrad. Tu ni slo za to, da si Sovjetska unija podvrže malo Finsko, marveč zgolj za željo Rusije da si zajamci svojo varnost, in zaradi tega je bilo od Finske absurdno, da ni pristala na ruske predloge o teritorialnih zmenjavah.« (Po »Jutru«, 5. 12. 1939.)

Zveza narodov pa je obsodila Sovjetsko Rusijo s tem, da jo je izključila iz svoje srede.

Rumunska je v zadregi zaradi svojega bogastva — petroleja. Na eni strani zahtevajo Angleži, Francozi in Nizozemci ter Američani, ki so večinoma lastniki petrolejskih polj in rafinerij, da se jim da dovoljenje, da izvozijo vso nafto, ki se pridobiva na njihovih poljih; z druge strani pa zahteva Nemčija, da mora izvršiti Rumunija vse določbe trgovinske pogodbe, ki so jo sklenili pred nekaj meseci. Rumunska vlada se pogaja z obema skupinama.

Pomembnost Balkana v tej vojni smo že ponovno naglasile. Dočim se vodi dejanska vojna na severu in na zapadu, se odigrava diplomatska bitka na Balkanu. Kamor so obrnjene oči vsega sveta. Tu se namreč križajo interesi menda vseh velcsil, a v ospredju stojte težnje Nemčije, zlasti pa Sovjetske Rusije in Italije, ki smatra, da je Balkan njen življenjski prostor, vsled česar se ne sme na Balkanu nič spremeniti brez njene volje. Italija je pripravljena te svoje interese na Balkanu braniti tudi z orožjem. Rimski dopisnik Bunda poroča iz Rima, da postaja sklep Italije, intervenirati na Balkanu v primeru sovjetske ogrožitve, vedno bolj odločen. — V tem primeru bi Italija — kakor piše omenjeni list — *ostala zvesta svojim interesom*. Zelo se moti, kdor misli, da je Italija pozabila na svoje znane aspiracije.

Vojni dogodki so slej ko prej najbolj ka-

tastrofalni na morju. Največjo pozornost je vzbudila v zadnjem času usoda nemške oklopne ladje »Graf von Spee«, ki je bila ena izmed treh največjih bojnih ladij v Nemčiji. Bila je zasidrana v Montevideu (Uruguay), a na odprtem morju so jo čakale angleške bojne ladje. Ko ji je potekel

rok za bivanje v luki, bi se morala podati v neizogiben pogin. Zato je dobila nalog od Hitlerja da se sama potopi, kar se je tudi zgodilo. Prav tako se je nekaj dni za njo potopila tretja največja nemška ladja »Columbus«. (Prvo so izgubili že prej.) V Nemčiji vlada velika potutost.

Obzornik

Zene zahtevajo volilno pravico

Prejšnji mesec so se po vsej državi vsila zborovanja, na katerih so zene zahtevale volilno pravico. Tudi Slovenija je pokazala, da njeno ženstvo neče zaostajati za drugimi naprednimi ženami na svetu in je priredila več zborovanj, ki so izzvenela v pravo manifestacijo za žensko enakopravnost.

Posebno lepo je uspelo zborovanje v Ljubljani, ki ga je priredila slovenska sekcija Jugoslov. ženske zveze na pobudo Alianse ženskih pokretov, ki so tudi po drugih kraljih države začeli to akcijo, sledeč temeljnemu načelom svojega programa. Pri nas so se združile v zahtevi po ženski volilni pravici namučene, delavke, intelektualke, kmetice, ki se jim je pridružila tudi akademska mladina. Vsaka teh skupin je poslala svojo zastopnico, ki je povedala posebne težnje svoje skupine ter z njimi utemeljevala zahtevo po ženski volilni pravici. Z našimi zahtevami so se solidarizirale tudi nekatere politične skupine, ženski odseki strokovnih organizacij ter Slovenski akademski klub. S posebnim govorom se je pridružil našim zahtevam tudi univerzitetni profesor dr. Boris Furlan, ki je vzbudil posebno priznanje med navzočim občinstvom obojega spola.

Istega dne kot v Ljubljani so zborovale zene v Mariboru. Tudi tukaj je vladal isti duh, združile so se iste skupine k manifestaciji za žensko enakopravnost ter s tem pokazale, da se je treba z združenimi silami boriti za svoj smoter.

Z obeh zborovanj so zene poslale brzojavko min. predsedniku dr. Cvetkoviču in pravosodnemu ministru dr. Markoviču s sledečo vsebino: Zene, zbraane na manifestacijskem zborovanju, zahtevamo splošno in enako volilno pravico s tajnim glasovanjem.

Tudi na Jesenicah so priredile zene zbo-

rovanje v okviru organizacije »Zveze narodnih žen in deklet«, ki je tudi včlanjena v slovenski sekciji ženske zveze, na katero se je obrnila za predavateljico. Tudi to so zborovalke sprejele iste utemeljive zahteve po ženski volilni pravici kakor drugod.

Enako zborovanje se pripravlja tudi v Trbovljah in na Cinkarjah pri Ljubljani.

Tako je prav. Pametni moške in zene, ki se kot državljani zavedajo svoje velike odgovornosti v teh usodnih časih in so prepričani, da morajo vse javne zadeve enako zanimati moške in ženske, ne čakajo na bilnega zakona, ki bi šele dovolil ženam vstop v javnost s priznanjem volilne pravice. Ne, če nocoj ne najdemo uvideti uteni lakonodajalec, ki je v prvi vrsti poldan, da s pametnimi zakoni, pospešuje koristi države, pa jo uvideva zdrav ljudski razum. Tik pred zaključkom lista smo brale v našem dnevniku, da so v Konjicah za 26. decembra sklicali sestanek naprednih žena in mož iz konjskega sreza. Na dnevnem redu je bilo poročilo o gospodarskem in političnem položaju v srezu in državi ter razgovor o ženski volilni pravici v zvezi z novim volilnim zakonom, o sodelovanju vseh naprednih političnih skupin v Sloveniji, o draginji in vprašanjih, ki jih je draginja sprožila. Sklicatelji so vabili k zborovanju vse napredne ljudi iz konjskega sreza, moške in ženske.

Jugoslovanska ženska zveza v Beogradu je razposlala vsem včlanjenim društvom pole za prijavo k delu pri pasivni obrambi. Pobudo za ta polkret je dala kraljica Marija, ki posebno danes čuti, kako more in mora tudi žena dati na razpolago svoje sile, kadar jo kliče domovina. Pri nas v Sloveniji se je začelo podobno popisovanje že v jeseni, zlasti v Ljubljani, in sicer na pobudo ženskih društev. Rdečega kriza in mestnega magistrata. Prav gotovo bodo tudi zene po

vsej slovenski zemlji začutile glas prerojene narodne in državljanske zavesti ter se bodo v velikem številu oglašale pozivu domovine ter bridko preizkušene, spoštovane in ljubljene kraljice Marije.

Kiparica Karla Bulovec razstavlja svoja dela v Jakopičevem paviljonu od 6. do 17. januarja.

Eva Curie, po vsem kulturnem svetu znana po knjigi, ki jo je napisala o svojih roditeljih, Pierreu in Mariji Curie-Skłodowski, je prejela nalogo, da v ministrskem predsedstvu centralizira informacijski urad o delovanju Francozinj v službi narodne obrambe.

Britanske žene v vojni. Gospa Helen Gynne-Yaughan, profesorica botanike na vseučilišču v Londonu, je imenovana za voditeljico ženskih pomožnih oddelkov angleških teritorialnih čet. Ti oddelki so obsegali ob začetku sedanje vojne 1912 častnikov in 16.547 vojakov — same žene, ki so bile sprejete v angleko armado. — Ga. Yaughan je služila že v letih 1914—18 kot vrhovna nadzornica sedanjega ženskega pomožnega oddelka na Angleškem; a kasneje kot poveljnica ženskih zrakoplovnih pomožnih čet. — Kot ena izmed peterih komisarjev, ki so odgovorni za pasivno obrambo Londona proti zračnim napadom, deluje ga. F. G. Niles. Njena pomočnica je ga. Pavlina Gower; obe sta predstojnici kakih 20 zrakoplovnih ženskih klubov.

Prostovoljne strežnice — negovalke v Turčiji. V Ankari se je nedavno ustanovila organizacija prostovoljnih strežnic — negovalk, ki bodo v primeru vojne takoj na razpolago. Pohudo za to organizacijo je dala in vse glavno delo je opravila pohčerjenka pok. Kemal-paše Sabiha Kergen. Prijavilo se je veliko število žen. Ta oddelek sestavlja najvažnejši del celokupne civilne državne obrambe v Turčiji.

»**Naše pisateljice.**« Pod tem naslovom je objavila bolgarska kritičarka *Sonja Vičeva* deset portretov iz sodobne ženske literature. Z velikim spoštovanjem do književnosti in njenega poslanstva v življenju gleda avtorica tudi na ustvarjanje najodličnejših bolgarskih književnic ter predstavlja njih delo in osebnost z veliko objektivnostjo in toploto. Kakor je kritika pozdravila knjigo. So-

nje Vičeve kot vesel pojav v bolgarskem književnem življenju; tako jo z radostjo sprejemajo tudi žene. Saj predstavlja zbirka zaokrožen pregled literarnih delavk, ki so si že utrdile ime med prvimi zastopniki sodobne bolgarske literarne umetnosti: Evgenija Mars, Dora Gabe, Ljuba Kasarova, Elisaveta Bagrjana, Ana Kamenova, Marija Grubešljiva, Kalina Malina, Vesela Strašimirova, Fani Popova-Mutafova, Jana Jazova.

Volitev v bolgarsko narodno skupščino (dec. 1.1.) so se udeležile žene v velikem številu, kmetice in meščanke. Odstotek volilk je bil pri teh volitvah znatno višji kakor pri prejšnjih, ko je šla žena šele prvič na volišče in je bila v politiki še novinka.

Mednarodno razstavo ženske umetnosti, ki jo je organizirala Narodna ženska zveza v Zedinjenih državah, so otvorili v New-Yorku meseca decembra 1.1. K sreči so bila dela zbrana že pred izbruhom vojne. Razstave se udeležujejo umetnice iz 11 držav: iz Avstralije, Čehoslovaške, Francije, Grčije, Madžarske, Italije, Nizozemske, Norveške, Poljske, Švedske in Švice. Zbranih je 438 del 270 odličnih umetnic.

Nova mednarodna ženska organizacija se je nastanila v Ženevi. »World Women's Party« — tako se imenuje — naj postane duhovno središče in gostoljubno zbirališče vseh žen, ki se bore za enake pravice obeh spolov po vsem svetu.

Gospa Grabinska, podpredsednica komisije za enako moralo pri Mednarodni ženski zvezi, je imela tudi visoko in odgovorno mesto v zadnji poljski vladi. Ko je dobila ukaz, da mora odpotovati iz Varšave, je po mučnem potovanju dospela v Bukarešto, nato pa v Ženevo. Tam se je zglasila v uradu Mednarodne ženske zveze z vestjo, da bo pomagala ustanoviti »Mednarodno središče prijateljev poljskih žen«; ki bo skrbelo za poljske begunk, zlasti za one žene, ki so se morale same zateči v tujino. Grabinska pojde nato v London, kamor so jo pozvali poljski emigranti. Kaj se je zgodilo z drugimi odbornicami Poljske ženske zveze, ni mogla povedati. Ob navalu sovražnika je imela vsaka svojo nalogo in svojo pot, pa so se v onih groznih trenutkih pretrgale vse vezi in še sedaj ni mogoče dobiti vesti o njih žalostni usodi.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA V LJUBLJANI

Podružnice:

Beograd, Celje, Kranj, Maribor, Ptuj,
Rakek, Slovenjgradec, Split, Šibenik,
Zagreb

se Vam priporoča za izvrševanje vseh bančnih poslov

Sprejema vloge na knjižice in tekoče račune
proti najugodnejšem obrestovanju, finansira in-
dustrijo in trgovino, izvršuje nakazila v tu- in
inozemstvu, kupuje in prodaja valute, devize,
vrednostne papirje itd.

Mlade matere,

ki pripravljate perilo
za svojega novoro-
jenčka, naročite si
pri nas polo s 25 mo-
deli in kroji za

vse perilo, ki ga
potrebuje
novorojenček

★

Z naročilom pošljite
din 5.—, lahko tudi
v znamkah

Najmodernejše urejena lekarna

Dr. G. Piccoli

Ljubljana, Tyrševa 6
nasproti Nebotičnika

Velika zaloga tuzemskih
in inozemskih specialitet.
Oddajajo se zdravila na
recepte za vse bolniške
blagajne.

Priporoča naraven pristen
malinovec na malo in
veliko.

Naročila točno proti
povzetju.

Naše nagrade za leto 1940

Kljub težkim gospodarskim razmeram, ki jih je naša uprava v preteklem letu prav posebno občutila, razpisujemo tudi letos

100 nagrad,

ki bodo izžrebane kakor običajno in sicer:

- 1) 15 nagrad: po 5 kg najfinejšega oljčnega olja „Dubravka“,
- 2) 25 nagrad: po 1 knjigo „Za vsak dan“, ki obsega čez 800 strani praktičnih člankov, kuhinjskih receptov ter navodil za gospodarstvo in gospodinjstvo, kakor tudi za vse prilike v življenju,
- 3) 35 nagrad: po pol letnika Ženskega Sveta brezplačno

Nagrade se bodo izžrebale med naročnice, ki plačajo svojo naročnino do 15. februarja 1940.

V 1. skupino spadajo:

- a) tiste, ki plačajo **celoletno** naročnino din 64.—; b) tiste, ki plačajo **celoletno** naročnino za same priloge ali za sam list din 40.—, ali **polletno** naročnino za list (din 33.—), ki so vsaj tri leta naročene in so vedno redno plačevale (v januarju in v juliju); c) tiste, ki plačajo **polletno** naročnino za same priloge ali sam list din 21.—, ali **četrtletno** za list z vsemi prilogami din 17.—, ki so naročene vsaj 5 let in so redno plačevale brez opominov.

V 2. skupino spadajo vse gori navedene, dalje **celoletne** plačnice za sam list ali same priloge in **polletne** plačnice na list z vsemi prilogami — brez izjeme.

V 3. skupino spadajo vse **polletne** plačnice na sam list ali same priloge ter **četrtletne** plačnice za list z vsemi prilogami brez izjeme.

Poleg svoje številke za žreb dobi vsaka še po eno številko za vsako na novo prijavljeno naročnico. Žreb je veljaven v kolikor je nova naročnica plačala svojo naročnino do navedenega roka.

V marčnem zvezku bodo objavljene izžrebane številke. Nagrade se bodo izdale na podlagi spodnjega odrezka.

ŽENSKI SVET
Žrebanje nagrad
za leto 1940

Štev.

1803